Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арад йа 1923 шера дениз ● ШОАТТА, 3 НОЯБРЬ, 1979 ШУ. ● № 132 (6107). ● Мах 2 кепик.

Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе юрта боахам массе а оагІорахьара дегІабоалабара тІехьа! Цунна комплексни механизации химизации яра, лаьтташта мелиорации яра темпаш сихъе, производствана специализации концентрации елга дегІадоаладе!

(КПСС ЦК ТІахьехамашкара).

Октябра накъадолхаш

Хьинаре къахьег

Къахьегама совгІат шица накъабаьхкаб Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дузача денна город Аргунерта № 4 йолча электростанце болхлой, инженерно-техническа болхахой. Электрически йІовхален энерги яккхарен из дІалхийтарен итт бетта план толамца кхоачашъяьй цар. Оборудовани технологически режим [illegible] леладарах, хьинар кх[illegible]еш цар къахьегар[illegible]хиннад из.

Энергетикашта юкъе шерра социалистически яхь яьржай пятилетка диъладІча шера задани ханал хьалха кхоачашъяро. Цу яхье хьалха латташ ба «Знак Почета» яха орден лелаеш вола слесарь Рамзан Умханов, электрослесараш-прибористаш Дудагов Шаруди, Хамзатханов Владимир, РСФСР заслуженни энергетик, слесарь Юсупов Абуязит, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ДИЪ ШЕРА ЗАДАНИ КХОАЧАШЪЯЬЙ

Политически а къахьегама хьинар айдаь болх беш я Грозненски «Нефтехиммаш часть» завода коллектив Сийлахь боккхача Октябра 62 шу дузача денна сийленца накъаиахара. Итт бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь, заданел совгІа цо арахийцай итташ эзараш сомий мах йолча продукци.

Завода цехашта юкъе лаьрхІача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьцай коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча сборочни участка коллективо. ХІанзалехьа товарни продукци арахецара диъ шера план кхоачашъяьй.

Предприятерча болхлошта юкъе эггара хьалхарчарца пхе шера планаш кхоачашъярех ба болхлой Сулейманов Вaxa, Меркулов Дмитрий, Ибрагимов Лема, кхыбараш. ХІанз 1981 шера март бетта чотах къахьегаш ба уж.

Х. АБАЕВА.

Яхье хьалха латт

Тахан дена ноябра шолагІча ах бетта чотах продукци мах хала йоаккхаш ба «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлой. Ер шу доладелча дена планал совгІа цар махьхала лаьцкхай 120 эзар сом мах бола товарни продукци. Валови продукци арахецара итт бетта задани а дикка тІехкхоачашъяьй. Планал совгІа арахийцай 110 эзар совгІча сома махья тайп-тайпара продукци. Из еррига хІана яц аьнна яр къахьегама овсарле лаьхъяра чотах кийчъяь я.

Заданел совгІа продукци махьхала яккхирах, бийдал, электроэнерги, металл, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дІабода мах лохбарах укх шера предприяте болхлоша планагІа лаьрхІачул совгІа 52 эзар сом пайда баьб пачхьалкхена.

Массаел а сийна Октябра цІен сийна лаьрхІача яхье хьалхара моттиг лаьцкхай Коновалов Михаил Александровичи Дубровин Александр Андреевичи керте латтача электронно-монтажни гальванически участкай коллективаша. Белгалдаккха делаш да хаддаьча тІехьаюсаш хиннa Севастьянов Виталий Константиновича кулгалдеча механически участка коллектив а цар тІехьаккхийна хилар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ШЕКАРА СВЕКЛАЙ КХАШКА

ХІара шера дукха шекара свеклаш дІаюв Шолински района «Джалка» яхача совхозе. Духхьал укх шера 730 гектара тІа кхейир уж. ХІана сихъаь чуерзаеш я из культура. Кхаь комбайнаца чуэц шекара свеклаш. Уж йисача лордех, лаьттах цІенъеча моттиге комбайнашкара дІакхухьаш лафеташ тІехьайийза «Беларусь» яха ши тракторий йиъ машини лел.

Комбайнераштa юкъе лаьрхІачи социалистически яхье хьалха коммунист, Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаю Хамзаев Цурди ва. Балха нормаех лоархІа ца веш цхьаккха комбайнер вац.

Кхай тІара хьатІанхухьа шекара свеклаш цІенъеш доккха дакъа лоац шоай мукъа йолча хана дешархоца а.

Геттара дика хьувкъаяьй шекара свеклаш Социалистически Къахьегама Турпала Муслиева Тамарас кулгалдеча бригаде. ХІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 320 — 330 центнер чуэц цу бригади коллективо ХІаьта хІанзале 4000 тонн совгІа шекара свеклаш дІаеннай пачхьалкхена шера план 3300 йолаш.

ХІара гектара тІара 300 центнер шекара свеклаш чуэц Социалистически Къахьегама Турпала Саидов Бауде кулгалдеча бригаде. ХІаьта къаьстта дукха шекара свеклаш чуяхь. ХІара гектара тІара 400 — 450 центнер, гектарникаше Солтагириева Нунас, Абдулхаджиева Напус, Джабриилова Масрас, Алиева Степолидас, Саламова Напус, Ехиева Саламагус Іунал деш леладаьча кхашкаро.

Кхы а 102 гектара тІара шекара свеклаш чуэца езаш ба совхоза болхлой. Уж Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дузача дийнахьа — 7 ноябре хьаяьха лаьрхІад цар. ХІаьта дагалаьцар кхоачашдар дукха еррига шоай тороваш оврцагІъяха къахьегаш яь а боагІа хІанз.

Х. МАГОМЕТОВ.

Хохкхама низ

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга иттлагІча пятилетка задани кхоачашъяра доккхий денхараш тІа а дийц, шерра социалистически яхь йоаржаяьй Нохч-ГІалгІай АССР моттигерча промышленноста министерствана чуйоагІача художественни промыслай производственни объединене бІаьш болча болхлоша, дукхача бригадай, участкай коллективаша. Яхье баьнцараш хьинар кхо ца деш къахьег «ТІехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагІа. Шоаш дениа доац хІанзале дааза чакх а даьккха пятилетка кхоачашъярах рапорт деннад объединенерча цхьаболча болхлоша. Царна юкъе а эггара хьалха пхе шера план кхоачашъяьрех ва станочниний бригадир, коммунистически къахьегама ударник Курбанов Сайдулла Солсаевич.

Цхьа шу совгІа ха я цо цхьайттлагІча пятилетка чотот къахьега. ХІаьта цун бригадерча болхлоех цхьаккха станочник вац шийна сменин нормаш дикка тІехкхоачаш ца еш. Тоъал ха я цар тІадоагІача шера календарагІа къахьега.

— Мишта вІаштІехьдоал хьо уж толамаш даха? — хаьттар оаха Сайдулла Солсаевичага.

— Цун бахьанаш дукха да, — аьлар станочниний бригадира. Керттердар да пачхьалкхен плани тІаийца социалистически денхараш дизза кхоачашдара шоашта тІалатта бехктонхам боккха болга ховш бригадера болхлой хилар. Тахан баьккха толам кхоинара норма хилийтале хьинар кхо ца деш къахьег царех хІаране. Цу дакъе цар ца йоалийташ дар да балха ханахи станокехи бизза пайда ийбар, социалистически яхьи цунна кулгалделгеи кхетамца вІаштІехьдаккхар, бригадера болхлой барт-цхьоагІо йолаш хилар, яхаш дувц Сайдулла Солсаевича.

Оксаре къахьегарал совгІа, бригадерча болхлоша тІатІертта къовсам лоаттабу хийтъаь продукци цхьаккха тайпа брак йоацаш хилийтара. Цу балха хаддаза тІахьожам лоаттабу бригадира, нагирхой къехамчаша. Цудухьа бригадерча хІара болхлочо кийчъеш йола продукци цхьаккха тайпа санхат доацаш хиларах цкъа дІаелча юха ца ерзаеш дІайохийт.

Курбанов Сайдуллас хІара дийнахьа итогаш ю шийна коллективо баьча балха, кхоана де деза балхаш белгали а доакаш, нийсденна кхоачамбоацараш дІадахара сарцагІа боах станочникаш. Ше коммунист хиларах тарра, производстве а общественни балха тІа а хьинаре дакъа лоац Сайдуллас. Цхьа смена дІахийтац цо шийна норма 180—200 процент кхоачаш ца еш. В. И. Ленина ваь 110 шу дузача денга кхайоагІача пятилетка хьалхарча цхаь шера план кхоачашъе лерхІ Сайдуллас. Массехк шу дийнад цо партбюро члена денхараш кхоачашду. Башха-дика производственни кулгалхой хиларал совгІа объединенерча нагирхой толашагІвоаи хьехамча лоархІаш а ва из. Дукхача шерашка станочниний балха тІа Іоаль боккха опыти дикагІйола методаши дог дахъа долаш дІайохийташ эттех станочни кийчъаьа цо. Царех ба Дельми Махьмад, Сутаипова Іаби, Трушкина Мария, кхыбараш.

Вай мехка массала а сий долаш хиннав хьаьнала къахьегаш вола саг. Царех цаІ ва Курбанов Сайдулла. Цун къахьегама толамаш белгал а доакаш дукха совгІаташ тийшад цунна. Цун яьккха тІа лепаш я Къахьегама Сийлен кхоалагІча степена орден, ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яха цхьа сийлен Знаки «ІІсвлагІча пятилетка ударник» яха сийлен Знаки. Сайдуллана тийнна кхыдола совгІаташ итташ да. Духхьал шийна карагІдийннача тІуланкхех тийшаргаш лархІац цо цу совгІатех. Бригада ерригача коллективана карагІдаьнна хІама да из, яхаш дувц цо.

Б. КОСТОЕВ.

Россе боаха къахьегама гІа

Российски Федераце промышленноста болхлоша, шера план толаме кхоачашъяра социалистически яхь лелаеш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 62 шу дизарга кийчлуш, Іалашдаьд январе — сентябре производство дІахо дегІайоалаелга, йоах 1979 шера ийс бетта РСФСР промышленноста пачхьалкхен план кхоачашъяра итогех РСФСР ЦСУ беча хоама тІа.

ДІадахача шера цу хапаца нийсдича промышленни продукци 2,8 процент тІанхийттай. Ден-бус юкъера лаьрхІоча 3,1 процент дукхагІа арахец продукци. Къахьегама овсарле 2,3 процент айеннай, цун чотах хьаяьй тІанхийттача продукце 86 процент. Продукци махьхала яккхара план 99,7 процент кхоачашъяьй.

ТІехкхоачашъяьй ийс бетта газ яккхара, приборащ, автоматизаци вычислительни техникан средствеш, оборудовани юртбоахама машийн цхьаьаца дола тайпаш, цхьайола кхачан продукташ, культурно-бытовойи коа-карта эшен цхьадола товараш арахецара план.

Цунца цхьана йоах, РСФСР ЦСУ хоама тІа, ийс бетта план кхоачашъяьц мехкдаьтта даккхаран чакхдаккхарал, йоркача металлий кийчъдоакат, минеральни удобренеш, деловой хьу, кехат, наха эша цхьадола товараш арахецара. Цхьайолча производственни объединенеши предприятешеи кхоачашъяьц къахьегама овсарле айяра, продукцега шоай дІадодар лохдара, накопленешта еша хиина задании оттадаьча договоршеки нарадашиел хьежжа потребителашта продукци дІалар дизза Іалашдаьдац.

Цхьайолча отраслей балха технико-экономически хьокхамаш арахецача продукце дикали кІеанга дукхай айеннай.

Эзарнел совгІа продукци керда тайпаш кара а дерзаяьа арахеца а доладаьд, ара ца хецаш социяьй цхьайола къаенна изделеш. ДІадахача шера цу хапаца нийсдича дикала лакхехьарча категорегІа йола продукци 19 процент дукхагІа хиннай.

(ТАСС).

КХОАНЕ ГАРГАКХУВЛАРАШ

Вознесенски газобензинови завода коллектив дог гІолдоахача толамашца накъайоагІа Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дузача цІейна. Дерригача технико-экономически хьокхамий итт бетта план ханал дукха хьалха кхоачашъяьй завода болхлоша. ПланагІа лаьрхІачул совгІа арахийцад 20 эзар тонн газови бензин, кийчъяьй 46 миллион кубически метр екъа газ. ХІаьта ер шу доладелча дена планал совгІа цар ара а хийца махьхала яьккхай 262 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани дикка тІехкхоачаш а еш, цун чотах кийчъяьй планал совгІа арахийцача продукцел дукхагІъяр. Продукцега дІабода мах локбарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, заданел совгІа продукци махьхала яккхарах укх шера пачхьалкхена планал совгІа баь пайда 24 эзар сом да.

Дикм социалистически яхье хьалха а хастам я Чирков Владимир Ильича, Косенко Владимир Илларионовича кулгалдеча товарно-бийдален КИП-еи Автоматикай участкай. Богданов Александр Михайлович керте латтача компрессорни станце коллективаш. ХІанз укх шера тІехьарча бетта чотах къахьегаш я уж.

Б. МАГОМЕДОВ.

Толамца чакхдоаккхаш ялат итталагІча пятилетка ердиъладІа шу Урус-Мартановски района «Гехински» совхоза кхаш лeладераша. Ишта, план 20 йолаш, хІара гектара тІара 25,1 центнер кІа, 24 центнер мукх чубера цар. Цу гІулакхо вІаштІехьдалийтар совхоза къахьегамхошта шера план 1570 йолаш, пачхьалкхенна 2700 тонн кэ бола ялат дІадала.

КХАШКАРА БАЛХАШ СИХДАЬД

Пятилетка тІехкьарча, тІадоагІача шера а кхы кІезигагІа доацаш ялат чуэцн карагІдоалийтаргдоли хьалаш вІаштІехьдахера еррига уйла тІаяхийта, ховр-могар деш ба цу боахама кхаш леладераш хІанз гурахьа дув ялат дІадувш а. ХІаьта из планагІа 2500, заданега 2700 гектара тІа дІаде дезаш да укх шера.

Мел хулаа дикагІа йолча агротехнически хана болх чакхбаккха гІертaш къахьегаш болча совхоза механизатораша хІанзале а 2000 гектар совгІа моттиг дІалоацача кхай тІа дІадийна дахкхад гурахьа дув ялат. ДІадув деррига фу пхьоалагІча класса да. Фуца цхьана хІара гектара тІа юкъера лаьрхІача 1,5 центнер кхоачийташ минеральни удобрени тоса.

Болх кнатовций методагІа вІаштІехьбаьккхаб. Хьалха лаьтта оахаш йола тракторашйолх, царна тІехьа — лаьтта нийсдар, тоадар дукха макка боаккхараш, культиваци ераш, тІехкха селяпаш тІехьа я тайса ялат дІадувараш.

Хьалхашка латтача дежхарех лоархІа ца веш цхьаккха механизатор вац. ХІаьта гектара дика. тешаме болх бу ялат дІадувш боахача механизаторашка Мусаев МасІуда, Хазев Абдурашида, Бекоев Іаламета. Хьалхарча «Беларусь» яхача маркех йолча юнц трактора цхьаьцца селака тІехьа а йийза болх беш ба, хІаьта Бекоева ДТ-54 трактора тІехьайийза кхо селака я. Дуьа дІадахийтаа царех хІоране балхи нормаа юкъера лаьрхІача 180 — 200 процент кхоачаш ца еш.

Дикал деза йолаши нормаш хаддачча тІехкхоачашъеша къаьхьегарах цар сийна совхоза контора хьалхашка къахьегама сийлен ЦІе бай раид айяьб. Цар балха толамех дувцаш я арахеца дукха тІа йола «Молнеш». Дукхаза а тийшнай царна яхье хьалха латтарахи хьалер тешаме дарахи луш йола ахчан премеш.

Иштта овсаре болх беш ба эзба лаьтта оахаш бола трактористаш Амаев Ахьмади Куруев Увайси. Болх шиь сменагІа беш юкъера лаьрхІача 6 — 7 гектар лаьтта оах царех хІаране план 3,4 йолаш.

Дика вІаштІехьдаьхад тІадоагІача шера чуэцаргдолча ялата хІана дара йоллаш боахкача механизаторий балха хьалхаш а Делкъаьйга да хІама дукхьал кхай тІа хьаяхь царна. Тракторашка доатор а дукхьал кхай тІа чу дотт. Балха хьо а цІа а лаьрхха вІаштІехьъяьхача машиашца кхуел механизатораш. Цу деррига а карагІдоалийт хІана къаьстта кхом болаш йолча балха ханаз дикагІа пайда эца, овсарегІа болх бе. ХІаьта гурахьа дув деррига ялат механизаторашка толашагІа йолча агротехнически ханашка дІадийна, эзба аха деза деррига лаьтта лаьха доаккхаргхиларах шеко яц совхоза кулгалхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

КАЗАХСТАНА КОМПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА

КАЗАХСТАНСКИ ССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГА

КАЗАХСКИ ССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГА

КАЗАХСКИ ССР ЮРТА БОАХАМА КЪАХЬЕГАРАШКА, ІИЛМАХОШКЕИ СПЕЦИАЛИСТАШКЕИ, ПАРТИЙНИ, СОВЕТСКИ, ПРОФСОЮЗНИ, КОМСОМОЛЬСКИ ОРГАНИЙ БОЛХЛОШКА, БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА

Деза доттагІий!

КПСС Центральни Комитето чІоагІа тоам хулаш белгалду Казахски ССР къахьегамхоша Іалаьмате боккха толам баиххар — укх шера ялата культурай лакха хьувкъам ихебар, пачхьалкхенга ялат дохкара тІаийца хиина социалистически денхараш тІехкхоачалдари шехка кхачин ресурсашта колуш дола дакъа юкъедахьари.

Советски Казахстана летописа 1979 шу юкъегІоргда къаьстта беркате долаш. Даьхен амбарашка дІачудениад 1 миллиарди 250 миллиони пунт дикал лакха йола ялат, цунца миллиард пунт кІа. Из да КПСС аграрни политика лерагІа чакхъяхарах. Казахски ССР юрта боахама болхлоша, берригача къахьегамхоша шоаш да кхобеш къахьегарах, республика партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, советски, юртбоахама, заготовительни органаша де лерхІачоа тІабербаь баьча боккхача организаторски массово-политически балхах хьахиннар. Цу карагІдаьннарашка кхы дІахккха а гучабаьлар цолмнай низ. Парте хоІамагІа, советски наха турпале къахьегарах Казахстане хьакхеллай товарни ялат даккхара йоккха база.

КПСС Центральни Комитето совхозий болхлошка, колхозхошка, механизаторашка, боахамий кулгалхошка, специалисташка, Іилмахошка, юртбоахамеи заготовительни органий болхлошка, промышленни предприятей, транспортни организацей, дешара заведеней коллективашка, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлошка, Казахстана берригача къахьегамхошка йоккха къахьегама котало яккхарца дег тІара дІайха моршал лу.

КПСС ЦК чІоагІа тешаш я республика юрта боахама болхлоша, пачхьалкхено дена доккхача ховкъосталах, Іилмана карагІдаьнначохи хьалхалаттарий опытахи ког-гІортолга а еш дІахо йодача хана а казахстански кхай продуктивность айяра, хьайбай боахам сихагІа дегІабоалабара, лаьттан хІара гектарахи юрт хьаккхеллача материально-техническа потенциалахи дикагІа пайда эцара тІехьа ма ногга тІагІерта къовсам лоаттабергхиларах.

КПСС Центральни Комитета лоа Казахски СССР къахьегамхоша парте XXV съезда, КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш сийленца кхоачашъяр, пятилетка чакхйоалача шера керда мулаш дахар, хьалхьа хьал-торо дІахо айяран вай Даьхен низ чІоагІбаран тІехьа берригача хайкъо лоаттабеча къовсама доатІаш дола дакъа юкъедахьар.

Л. БРЕЖНЕВ.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь.

КАЗАХСКИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Ялат дукхагІа даиххара йола КПСС XXV съезда решенеш чакхйоахача Іалаьмате доккхий толамаш дехкарахи 1979 шера пачхьалкхенга 1 миллиарди 250 миллиони пунт ялат дохкарахи Казахски Советски Социалистически Республикана Ленина орден лойла.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель **Л. БРЕЖНЕВ.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль.

1979 шу 1 ноябрь.

Нов. А. А. ВОРТАНОВНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЭКОНОМИСТ ЯХА СИИЛЕНА ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Финансово-экономически болх дегІабоалабечех эргабаьккха тоабечеи доккхий гІуланкхаш карагІдуларах, республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни экономист яха сийлен цІи лойла нов Вортанов Арам Арташесовича — СССР Госбанка Нохч-ГІалгІай республиканский контора управляющицена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИН.**

г. Грозный.

1979 шу 29 октябрь.

Москве выставке

СССР халкъабоахама карагІдаьнарий выставке хьайийллача «СССР транспорт» яхача экспозице дуйц къахьегама овсарле лакхъеча а мовхьаш дІа-юха кхухьача а транспорто даьхача толамех. Укхаза гойташ я «Автоспецоборудование» яхача Грозненски опытно-экспериментальни завода продукци — моакьаш кхухьача автомобилаштеи автобусаштеи ремонт пра эшаш йола Іаламате дика подъемник.

ЦІе байрахк лелаю Малхбузехьара пограничи округ. Вай Даьхен деза доазолаш лорадеш чІоагІа фелал гойташ гІулакх деш ба баьшара фуражкаш тІатохка салтий. Хаддаза кердайоахаш тоаю цар шоай тІема говзал, политически кийчо. ТІатеІІа Іомаю бІухоша пограничи говзала къайленаш.

СУРТА ТІА: пограничникий тактически ученеш.

А. СИМАНОВСКИ сурт.

ТАСС фотохроника.

ДАЬЙ ГІУЛАКХАШ ДЕБАДЕРАШ

Грозненски района 1 Мая цІерагІча колхозо тІадоагІача шера шийн ах бІаь шу далара юбилей езъергья. Боахам дегІаахара наькъ тайп-тайпарча хавек-юкъех лаьттаб. ХІаьта цу ерригача хана шоай лоархІаме дакъа юкъевхукхаш хьабаьхкаб кагирхой, колхоза комсомольцаш.

30-ча шерашка республике а цун доазол арахьа а йовзаш яр хІанз а вахаш волча Величко Григорий Алексеевича кулгалдеш хиъна жаш леладу кагирхой бригада. ТІехдика къахьегарал совгІа, шоай салоІам дика віаштІехьбаккха хоаш я бар цу коллективера нах. Шоай художественни самодеятельность яр, физкультурани спортеи кружокаш вІашагІъехнайр, кхьметтел парашютни яр а йолаш. Бригада кхай тІара стан лаьттача гуввах парте Грозненски райкомо решени ярах «Къахьегама сийлен» гуй аьнна цІи тиллай.

ХІаьта мел саготовзаш, къаза халонаш ла йиййаш Сийлахь боккхача Дай-мехка тІема ханарча къоналл. ХІанз цар ха дІаяха яле а, колхоза вахара тІум я на. Царех цкъаберий цІераш йовзаргья вай.

Сухоруков Иван Степкович — Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема ветеран. Пенсе вака вале и, къахьегамцара къаьста вац. Фурожир вола Гириев Саим Гириевич тІема шерашка Ленинград лораьрашта юкъе хиннав. Сом лелаберий бригадир Черякова Мария Трофимовна. Колхозни производство дегІайовлаеча доккхий хІамаш карагІдуваларах «НГІАССР заслуженни сом лелабер» яха сийлен цІи силнай цуна. Дукха ха я баьцадааараш лелалерий бригадана керте колхоза ветеран Сигута Лидия Васильевна латта, иштта дукха кхыбараш.

Цар хьинарца, денаьца юхаметтаоттайнр тІема шерашна еха хинна колхоза экономика. Цуя тІехьагІа дІахо йІаьхий йир шоай колхоза комсомоле дика традицеш. ХІаьта хІанз а къахьегамдара шоаш къастн беце а, боккхагІчар дІадоладаь сийлен гІулакхаш тешаме дІахо кхухьача хІалзарча къонача ноахала дешара боарам, сакхетам, хьинар хІара дена гуш болча царна йоккха дегаоздало хуй.

Колхоза комсомольски организацена Алханов Хасен керте латта ер кхоалагІа шу да. Къона коммунист вола из кхаш лелаедча бригада кулгалхочух тІонча ва. Балха гІулакхаша дукха хьинар, наха тІабохийтемгІа дІадехе а, къонача сага ха карайоагІа комсомольски болх аьттоика лелабара а.

— Кагирхоех тешаш хуле шоай низах бІубенна хул уж, моллагІча халача гІулакхах ца къахкаш цох лоархІабеши дІачанхбоал, — яхаш дувц Хасена. — Хьашергья вай тха колхозера Рашидова Довлап звеньевая йола баьцадаараш леладу кагирхой коллектив. Укх шера колхоз лоархІаьнац баьцадааараш кхедара а уж доккхара а задантех. ХІаьта цун овенос цІая меттел социалистически декхараш а тІехкхоачандаьд.

ХІаьта къонабараш опыт йолча шоай боккхагІболча новкъостел тІехьа ца бисарад совгІа, хьалха буваш йола моттигаш кхы а кІезига хийсъеннаяц. Итташ шераш да коммуниста Земцов Петр Сергеевича колхоза автотранспорта тІа болх бу. Автомобилистий яхьс даим хьалха латтам хьакоагІа на. Бакъда, укх тІеххьарча хана атта хилац цуна хьалхара моттиг дІа на хецаш лелие. Цуьнца «къоесаме» ваьнар комсомолец вола цийн воІ Виктор ва. Дас дукхаза шерашка Іоаньа опытах хІакало цийн балха тІа пайда эца карагІдоалаш волча цо дика лелаю автомобиль, цийн хьоккамеш тІа-тІа лакхаду.

ХІанз колхоза ВЛКСМ комитета член йола Кузнецова Вера школа чакхйоаккхаше а ферме операторалла балха эттар. ТІаккха Аргуерча юрта боккамо социалистий школе деша хьожайир из. ХІанз техник - осеменатора доккхараш кхоачашду цо. Укх карарта шера белгала хІияна хинна цуна вахаре: колхоза коммунистами, доккха сий а деш, КПСС членалла кандидат лаьй цох.

БоккхагІчар бегашта оалаш дац «Комсомольцаш болча котало мара хила йиш яц» аьле. ХІаьта на бакьхилар хьагойтар атта боаца укх шерара хьуажъам чуэцаш белгалбеннарий цІерашка хьежача а. Котъьлар дезалек латта шв экипаш. Уж безбе нах вІашагІкхийттача хана шоай дьшта уллув латтар комсомольцаш Саидов Іусмана Букулов ТІахьири.

ТІадоагІача шера шоай колхоз хьахиина 50 шу дизар белгалдоаккхарега лерхомайцаш, цуна цхьана апрель бетта республика комсомол хьахиина ах бІаь шу далара юбилей езъеш а хургба боахама кагерхой.

А. ШАМСУТДИНОВ.

СССР РЕВОЛЮЦЕ ЦЕНТРАЛЬНИ МУЗЕЕ

МОСКВА. СССР Революце Центральни музей вІашагІъеллай 1924 шера 9 маерча ВЦИК решенегІа. ХІанз цун фонде миллион совгІа экспонаташ я эрсий кхаь революце истори хьахьокхаш. Экспозице стендаша дувц 1917 шера октябре Россе большевикаш ахархоиеи сийлахь - воккха Ленин керте лаьттача большевистски парте хьалхленца историчукъ эггара хьалхара социалистически революци котало чакхъьяккхарах. Заланка латт граждански тІема, хьалхарча пятилеткай, Сийлахь - боккхача Дай - мехка тІеми шераш дувцаш дола документаш, сурташ, кхыйола экспонаташ. Экспозице хьахьокх мел доккхий толамаш даьхад вай Даьхено — дегІаенача социализма мехко.

ХІара шера миллион гаргга саг воагІа музее. Музея экскурсоводаша, Коммунистически парте ветеранаша укхаза боккха кхетама болх бу. СССР Революце Центральни музейна гІо даро общество хІанз 300 совгІа парте ветеран ва. Музее болх беш я московски школьникашта городеи мехкеи истори довзийташ йола историкийи краеведийи клуб.

СУРТАШ ТІА: 1. «1917 шера 26 октябре Советий II Еррига-Россейски съезде къамаьл деш ва В. И. Ленин» яха И. Серебрянова сурт.

2. Советски Іаьдала эггара хьалхара исторически декреташ — машарех дола декрети лаьттех дола декрети.

3. СССР Революце Центральни музей.

А. ЧУМИЧЕВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БЕРА ШУ

БЕРАШ ИРАЗ ДОЛАШ ХИЛИЙТАРА

ТІьоерe а дииза да дайн ноанойн шоай бераш улаххІена, ираз долаш, шоашка ду ца деннар дулургдолаш хургдолаш хьалкхеде гІертар. Хетаргахьа, берригача нахах доаллаш долча цу хІамо чулоаш цхьаннегара шоллагІчунга доалаш ноахалашта юкъе латта бувзамаш хьахьоккаш йола вахара обществени оагІонаш.

Амма, нагахьа санна, даьшеи ноаношен берий йоакхо яр дерригача хальхьий, дерригача мехкий, ерригача замай хІара дезале латтача гІуланхех доаллар дола хІама да вай яц, из дац вай дувца хІама массанахье а цхьач бесса, цхьан тайпара, цхьа форма йолаш хул яхилга. Юкхьанца дезали паччахьалкхен лахиннача ланашка духь-духьа еш яа хиннайий дьшен новношен берий йоакхо, духь-дуьа дар феодален ахархочуви дезалаша шо-шоай бераш хьалкхийча цар леладергдолча гІулакхий дакъе лийрхІараш, цхьетарра яц вай хахарча тайп-тайпарча социальни группехи классехи болча дезалий бераш вахара кийчдара торонаш. Къаьста гуш я дьшта-ноаношен бераштеи юкъерча отношенешка халкъа тайп-тайпара йола къамахи исторически традицеш, цун культура, экономика, гоналахьара Іалам. ХІаьта желад цу отношенешта Іаткъаш дола индивидуальни а хаций а тайпанахи башхалонаш!..

Укхаза гучаювл генетически а, психологически а, социальни а фактораш.»

ХІара обществе, цун тайп-тайпарча социальни «этажашка» уваттаю, хьахул дезала морала хьадда йола стратеги. Дьшта - ноаношен бераштеи юкъерча гІулакхий ерригa башхалонаш къоастае, хоаш долча бесса, хала да. Цу гІулакхашка хьала йиш я тайп-тайпарча позицешкара. Вай дувцаргда алхха воай, советски дезала социальни опытах.

Цхьанкха а духьало хургвоц къонача тІехьен вахара, цун ираза керттера кІийле унахцІено я яхача тезиса. ХІаьта из биологически физически фактореx меттел, иштта психологически социальни фактореx а тІйша я.

Шеко яц, бер дунен тІа дьынначул тІехьагІа нанас эггара хьалха де дезаш дар цунна хІама хьожхилга, эшаш дола гигиенически хьалаш Іалашделга да. Бера унахцІеноп йоакхо ю пачтІахьалкхено, мах боацаш цуна эша гІулакх ду лорий консультацей, бераш дара долча цІеной, берий больницайи поликлиникайи шерра сеть хьо а еш.

Амма, биологически дакъера мел эшар хиннад аьнна кхоачам бац. Цул совгІа ишар я дезала, дьшен нанен, бераша доацаш мегаргдоацача психологически социальни хьалий атмосфера. НаькхагІа доалла бер кхоябаш йола нана сатийна, паргІата, цийн кхоанарча денах шек йоацаш хилча цу дерригаша а гуш доацача мазашка гІолла влияни ю бера эмоциальни настройна: бер сатийна, деладенча да. Фу хургда хІаьта нагахьа санна цІагІа перволни атмосфера йолаш, ваши эгІаз ухаш, лувш, бохам болаш моттиг хилча? Массанена а хоаш да наьна психологически гІулакхаш иштта нийсделча бера психинана а уж Іаткъаргхилар, уж дика хургдац бера унахцІенонна.

Сакхетамеи физически дакъе берага ина а беннаб, из дегІа а денад аьнна сацийта йиш йолаш яц дас-нанас из физически а духовно а унахцІена хилийтара ю йоакхо. Нагахьа санна бера цІагІара хьалаш дика а дале, Іаламцара цун контакташ лелаш а яле, цунна шийна гонахьарча кхийнарий оагІорахьара дика деган а хьажъале гІулакхаш а хоалой. ТІаккха цунга хьежжа цу дерригне воздействи ярах бер физически а оамала а дегІа доагІа. ЛоархІаме да эмоциальни, интеллектуальни, физически нагрузакй хоадамболлаш йола баланс лоаттаер, цар динаминея вІашн юкъера бувзамаш Іалашдар. ГІадвахарох дегІа хьар и, тІехдикка лоизар а дешар я доазув долаш хила деза. Цхьатарра зене я хьаь чувстви органий, дерригача дегІа балха боарамал тІехъьлина нагрузака а цух кІезигьяр а. ХІаьта мел хало ю, Іатъ бера из раьза доала хІамаш унзара хІама, гІайгІа, саготдалар!.. Хоаш да иштта, еттаро бер лозадаь да Іеш, цун моша, чІоагІъялаза йола уйлаш йохаеш хилар.

Воах оагІорахьара, нагахьа санна бер массадолча хІамах лорадеш а цхьанкха хІама де мукъа ца луш а хилча, из сов боча а дерга, унахцІено эсала йолаш а хургда. ХІана, городерча вахара комфорта хьалашка, во лафкІа дезаш да бераш лела мукъа ца дитар. Доалув отталаьд бера Іаламцарча бувзамашта, кІезигьйй цунах пайда эцара торонаш. ВІашюкхе бахача дезалий бераш паргІата аІашагІдеттаалац. Цу тІа а дукха моттигаш я дезала цаІ мара бер доацаш а.

Цу вай дийцачо йоах, дезала вахара социальни оагІув йицъялийта йиш яц. Дезала материальни хьал торо хилар е ца хилар, цирата долаш хилар е дилле е хало хьетар, обществера гІулакхаш дика лелар е Іоткъам тІалиттар — уж ерригаш а социальни вахара тайп-тайпара а хувцалуш а йола фактораш. Кхийнарий а берий а личности паргІато къе хилар — дика фактор ю унахцІенонна а. Цудуьа але а доагІаш аьнияд унахцІено лорахра Дерригача дунен организацо Устава тІа, «унахцІено я сага биологически, психологически, социальни торо».

Дукха ха я вай мехкарча тайп - тайпарча къамий дукхача поколеней опыт дезала этика хьаст болаш хьайоагІа. Эрсийн, узбекийн, казахий а гуржий, литовцийи армянийи, украинций а татарий а дезалашка хьехиннай шо-шоай къамий обычеш, вахара порадок, дас-нанас бера йоакхо яра формаш. Цхьабакъда, ираз яхача понята маІан дукхача даькъе цхьатарра кхетаду массане а, хІана аьлча хьахиннаб хьадда бола общественни сакхетам. «Доккхача алапаца» яхьо сага идеал яьшкай дукхача Іилмахоша, просветителаша, дІаяхача ханашкарча а хІанзарча а писателаши. Масала, Константин Ушинскена, Лев Толстойна, Григорий Сковородана, Хачатур Абовяна, дукхача кхыбараша цу хьакъехьа хеташ хиннарий лоархІам хІанз а байнабац. ДІаяхачо замен уйланхоша бокъонца теша а тешаш чІоагІдаьд бера ираз хьахилар ерригача обществa вахара хьалаш социально унахцІена хиларах тийша хилар.

Октябрьски социалистически революци хинначул тІехьагІа вай мехка общество айпех цІенъелга дІадоладаларо педагогически Іилмана хьалхашка керда декхараш а оттадир. Дукхача советски педагогаша (Н. К. Крупскаяс, А. В. Луначарске, А. С. Макаренкос, В. А. Сухомлинске, дукхача кхычар) шоай низаш тІаахийтар бахьан долаш дегІаухаш латт ираз долча берала идеальни вариантах йола уйлаш.

Лоацца цунах дувца хьожаргда вай.

Хьожаргда вай бера нийсъяла мегача ситуацега. Дас-нанас гойт цунна шоашта юкъерча барта, вІашн лархІара, кхыча нахацарча Іимерзача гІулакхий масал, уж шаккхе а цхьан дагара, цхьаннена шоллгІчун уйлаш дика йовзаш, къахетаме да. Е, дерригa гІулакхаш кхыча тайпара да, дам навен шоай гІуланх хилча гІонс кхы мел долчунна сагота дац, нахаца, са мел доаллача хІаманца къиза да, фуннагІа даь а шоаш хьал долаш хила гІерташ да, вахa дика а во а хиннад аьнна теркалдеш дац, тернал а ду, дукха я деза дуккьал шоай бераш. Цу ситуацеех малагІа харжа еза бер ираз долаш хилийта гІертачо? МоллагІча хьакъьала віаштІехьа волча саго хьалхаръяр моттаргья, хІана аьлча цо гІо дерга бера гумании оамалаш хьахилийтара, вешта аьлча из нахацара уйла дика йолаш, хьенала хилийтара.

Оамал хьанала хиларо наьха барт тоабу, уж віаллк гартабут, ир деташ цІенду, хІаьта уж дерригача адамашта хьаш дола гІулакхаш сагах хьалхагІа мела, уж, дикагІа, шерагІа дегІаух цо дунен тІа мел йоаххача хиня. «ДІаде хьаькъалагІа дар, хьаьнала дар, дІаим дахаргдарі» — яьхад сийлахь - боккхача эрсий поэта Н. А. Некрасова. Хьаьнала сага дуккхача наьха хьашташ теркал а деш вах. Цун дог дийла да массанена а, из цхьаь вац. Духхьал дикача наьха мара хилац дукха доттагІий, из берригача нaxa бакъдеш дола хІана да. ХІаьта из беций иразеча вахара хьоикамеx цаІ?

Цхьабакъда, иштта атта, шн-шегІа, новкъарло йоацаш хьахилац бера хьанкъале оамал. ХІаьта дас-нанас цунна дургаш хьаькъала да, бера дег хьаьнала сийг лотабаь на Іеш нийсо бахьан лоаттабеча къоасаме даим боага йолаш цунах ала баккхар.

Хьаьнала гІулакхаш шагІдаха йиш йоацаш, заденна да ховате гІумкхашца. Берий ираз хилийта гІерташ долча хьаькъал долча дас-нанас дилле а гІо дерга бера ховача дунен вуІ хьесала. Дерригадо леладу гІулакхаш (нийсархошцара отношенеш, ловзараш, дешар, къахьегам) эстетически юкъьг йолаш хиларо вахар бизача кида тарду, сакъердаме а, долче иразе а хулийт. ХІаьта ма хьаькъале хІама да-их воІ е йоІ хьуна къоохьий, тайнача хин, тайп-тайпарча бесерестача арен поэзи кхетае Іомаде гІертача, ше Іо а ваь хьалхийната моттига Іалхама ховача дунен бесараша, эоинашта, хьажашта юкъе довла гІо деча, музыка, иллеш, литература, иноволись сценически творчество царна евалийтача дас-нанас дер!

Геттара дика да, нагахьа санна вІамига сагъ хьаьнала, ээди, дийша хилар. Амма, кхоачамбий-те хІанз цу дерригне а из бокъонца иразах кхевара? Бац, хІана аьлча хІанз а аьннадац вай из къахьега кийча ва-вац. Духьал къахьегамо мара ховдац сага вахар. Бера къахьегам безабалийтар, из къахьега а дега лаьцар кхоачащде а Іомадар даьннаьнен лоархІамегІара декхари цар цун е еза керттера йоаххоя я. Берашта къахьегам безабалийтар даьгарен наьнагарен царга кхоачарйола керттера тІехьале я, яхаш яздаьд эрсий педагога Константин Ушинске, из нийса а да.

ТІеххьара а, хьехамчий кхы цхьанха девхар да шоай ираз еррига вай общество дегІаахарцен цунгарча хьалацен дувзаденна хилярах бераш кхетадар. Дезала а общества а луча кхетама лоархІаме дакъа лерхІ вай берий коллективаша уйлаш, творчески социальни хьинар дегІанхувлар. Практически опыто хьахьокх, коллективо бераш луш дар Іальмате дукха хилар. Уж геттара раьза да цхьана къахьега, нагахьа санна социализмах доахнаш дола доттагІала, новкъостий, віашн гІо дара законаш лелаш йилча.

Иван ЗВЕРЕВ,
СССР педагогически Іилмай Академе бокъонца йола член.

(АПН).

Сихха кІоарглу бурув

Хьинар айдена къа а хьеган дика совгІат кийчдаь чакъайоагІа Октябре дезача дена Старогрозненски бурув тохара балхий управлене коллектив. СССР керда Конституци тІайнца ши шу дузача деша пятилетка хьалхарча диъ шера план кхоачаш а я, 103390 метр бурув теха хиларах рапорт делар цо. ХІаьта укх шера итт бетта план хамал ах бутт хьалха кхоачаш а еш, 24 эзар метр бурув техар лаьттан ченаш теккараша. Кхо шу совгІа хана бурувдеттараша хьайийлай «Северни - Минеральни», Андреевски яха шинъ мехкдаьтта доалла керда моттигаш. ХІаьта духьал пятилетка диьлагІча шера мехкдаьттахоика цар эксплуатаце дІаеннай мезозойски тІоанашкара йоккха мехкдаьтта кІеж а тохийташ шоаш лькхя кхо скважина. Царех я «Северни - минеральни-14» яха № №713, 717 йола скважинаш.

Дика да бурувдеттарий технико - экономически хьоккамаш а. Къахьегама оасарло лакхъяра задание 4,7 процент тІехкхоачашъяьй. Химически реагентех, транспортах бизза пайда эцарах, электроэнерги, кхы йола материалаш кхоярех, бурув тохара сухал лакх а еш, бурув деттача остех бизза пайда ийбарах духьал укх шера пийс бетта бурувдеттараша паччахьалкхена баь пайда 704 эзар сом да. Итт бетта планал совгІа лаьттан ченаш техараша техал 1100 метр гаргга метр бурув.

Шера хІара буровой бригадо 5000 метр бурув тоха деза. 1,5 шера буровой хьалъаьнккха цхьа яха инициатива дІайолаяьча Шуликин Георгий керте латтача буровой коллективо ер шу доладелча деиз «Северни - минеральни-17» яха скважина йоаккхача 1088 метр бурув а тохаш из кІоаргадалийтад 5228 метр. проектах скважина йоаккхача тоха дезар 5600 метр бурув долча. Ше В. И. Ленин ва» 110 шу дузача шІейна сийленца накъавкара тІайнца доккхий социалистически декхараш толамца кхоачашдергхиларах бІубенна я иа.

Пятилетка диьлагІча шера шоаш тІайнца декхараш тІехкхоачашдергхиларах доггІайна ба буровой начальник Ниязутдинов керте латтача духхьашха цу моттиге йоаккхаш йолча «Северни - Старогрозненски» яхача буровой лаьттан ченаш техараш. Укх шера 30 апреле эксплуатационникашна №713 йола скважина дІа а еша, хІанз шоаш йоаккхаш йола тІехкІоарга скважина яккха болабеннаб уж. ПроектагІа лаьрхІача бесса 5550 метр бурув а тохаш, 1981 шера 17 апрелага из скважина яьккха бовла безаш ба уж планагІа. Цхьабакъда, буровой начальник Г. А. Шуликин керте латтача коллективо дІадоладаь дика гІулакх хьаллаьцача «Северни — Старогрозненски» яхача буровой коллективо социалистически декхараш тІайнцаа 1980 шера 30 апреле из скважина йоаккхача тоаш йола бурув теха дакха. Шоаш дешна доп цар дизза чакхдоаккхергхилар къайте хьахьона буровой коллективо доехача къахьегама толамаша. Укх шера 30 апреле дезв цхьоалагІча ноябрага кхачалехьа 3267 метр бурув техад цо.

ТІайнца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара яхье яьнача бригадашта юкъе дукха я ханал дукха хьалха а юлаш шоай декхараш тІехкхоачашдеш йола буровой коллективаш. Шера планал совгІа хІачалехьа 294 метр бурув техад буровой начальник, коммунист Шевчук Владимир керте латтача коллектива.

Старогрозненски бурув тохара балхий управлене эггара кІоаргагІа бурув тохаш йоаккхаш йола скважина я Воробьев Николай Федоровича кулгалдеча бригадо йоаккхаш йола № 1008 йола скважина. Управленерча бригадашта юкъе эггара дикагІа болх лелаш я из коллектив укх шера. Паччахьалкхен планагІа шера 3250 метр бурув тоха дезача хІанзлехьа цо техад 3664 метр бурув. Из хул шера планагІа лаьрхІачул 414 метр дукхагІа. Ер шу чакхдалалехьа бригадерча бурувдеттараша лаьрхІад кхы а 250 метр бурув тоха.

Бурув тохара сухал лакхьярах, электроэнерги, химически реагенташ, кхыйола материалаш кхоярах, бурув деттача остех бизза пайда ийбарах духьал октябрь бетта 90 эзар совгІа сом пайда баьб цо паччахьалкхена.

Бурувдеттараш Катышников Илья, Цындрин Николай, Коломыцев Александр, Кравцов Анатолий керте латташ йола буровой коллективера ерригa сменаш бурув тохара а спуско-подъемни операцеш чакхъяхара а заданеши тІайнца декхараши тІехкхоачашдеш я.

Т. АЛЕКСАНДОВ.

Іилмаи техникаи горизонташ

СССР РЕГИСТР: КЕРДА ФУ ДА

250 шу хьалха Россе араьяннача документо тІадожалу кемашкей цар спастешкей хІара аьхки кхозза хьажа а хьеже, дехар тоаделга. ХІаьта кемай дьшна царна дикагІа доал дергдолаш цу гІулакха лаьрххІа хьожавьяча комиссара приказ деииад: нагахьа санна кхоачам боацараш долаш моттиг хуле, дьшкара гІод даха, «уж дикагІа хьожартболаш». Иштта, официально чІоагІдаьд форда тІарча кемашта технически тІахьожам лоаттабелга.

1800 шера дена форда тІара кемаш хьалдеча тІахьожам лоаттабеш хиннай Адмиралтейство. Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци хинначул тІехьагІа СССР-е Регистр вІаштагІъеллай, цо технически тІахьожам лоаттабу форда кемаш хьалдечен торгови кемаш леладечен.

Хургдолча кема чертежаш наьхата тІа деха дьынад, бакъда, верфе дІакхоачардаш уж. Керттера управлени Ленинграде а йолаш йолча СССР Регистра эксперташа уж мога ца дича. Бакъда, из дьд аьна Регистра гІулакх чакхдалац: цун балхахой хьожаш хургба кема мишта хьаду, кема механизмашка, из хьадеча дІаухийта материалаш тохаш, цух ходовой испытани ета дакъа лоацаш. Кема форда наькъа даха арадаргда Регистро дІаргІаш дола документаш цуна дІаделча.

СССР Регистра викалаш ба мехкарча дукхача гоодашка а порташка а — Архангельске, Батуме, Жданове, Клайпеде, Мурманске, Находке, Одессе, Таллине.

Вай флота чудоагІа итташ тайпара кемаш. Уж дерригаш а СССР Регистро мигадаь да. ХІанз цун учете латт 16.000 гаргга шоаш лелаш дола форда кемаш, 100 регистровой тоннагара валоон 21 миллион регистрови тонн чуховшаш.

СССР Регистра таханарча денах лаьца дийцар сона цун директора Ростислав Белина:

— Кема хьадаро, уж форда тІа гІолла леларо вайна бІаргагуш бошха гІа бакхаб, хІара гІулакха лаьрхІа кемаш хьалдаьд — контейнеровозаш, баржевозаш, химовозаш, газовозаш, хин кІалхара ткъамаш е феца диза гІайбаш дараш шельф караерзаяра лаьрхІа плавсредстваш, хи тІа лела бурув детта установкаш. Цу «боахама» тІахьожам лоаттабелга, хи тІа гІолла лелара кхерамзле Іалашъяра а технически гІулакхаш вІаштІехьдоахилга — из деррига а белгалдаьд СССР Регистра балха кердача лоастамо. Форда гІулакхаш хьожача дунен халкъашта юкъерча организацешта дагайоахна проблемаш а теркалъян.

ХІаьта хІана лаьрххІа даь кемаш дувцаргда вай. Хьадаргда вай, масала, форда тІа гІолла Іочудетта химически мовхьаш а коачьяк галаш а кхухьа кемаш. Цу тайпара дола мовхьаш цІи ялареи делхарен кхераме а коррозионни агрессивность йолаш а да. Цу тайпара мовхьаш дІа-са кхалхьара деча кемашта шоай тайпара материалаш а ухийташ, методикай керда расчет е йиш дар. Цу гІулакха пайда эц, масала, тохача температурах из кхерача хромоникелеви болатех, мовхьаш кхухьача емкостaшта оболочеш конструкцеш (мембранаш) ю, газ араовлий хьажара лаьрхІа аппаратура оттаю.

Е укх тайпара проблема юнцаргья вай. ТІеххьара шераш белгалдаьнна да бурув детта тайп-тайпара дІаса лела установкаш (ПБУ) сихха хьаяна. Уж чІоагІа эшаш я форда йистошкара шельф караерзаяра. Укхаза а Регистро уваттаю установкай классификацеи уж хьаяхъярен Правилаш а.

Хоаш ма дарра, вай мехко лерргІа а планагІа а къовсам лоаттабу кемашка форд бІех ца байтар духьа. СССР Регистра правительства тІадиллад кемаша форд бІех ца байтара йолча дунен халкъашта юкъерча конвенце дІадехача тайпара проект оттаечи, кемай технически оборудовани нийтьечеяа цунна эксплуатаци етеи, ненаш хьалдечга оборудовани хувцачеи тІахьожам лоаттабелга.

Дунен халкъашта юкъерча бувзамах лаьца дувцача хана белгалдаккха деза СССР Регистра бувзам эггара хьалха социалистически мехкашца хилар. Социалистически экономически интеграце хьашташ. шоай флоташта практически лоархІам бола дешаш къоастадара цу мехкаша шоай низаш цхьана вІашагІтохилга чІоагІа дІадийхар. ХІанзле а дуккха цхьана балхаш даьд, цунах хьа а хинна хадданза тоалуш йоагІа кемаш хьадара а царна эксплуатаци яра а комплекс.

СССР Регистра 14 мехка массазара шийн викалаш ба, цух совгІа, классификационни обществай Дунен халкъашта юкъерча ассоциаце (МАКО) член я, дакъа лоац технически дешаш къестадеча паччахьалкхенашта юкъерча форда консультативни организаци Дунен халкъашта юкъерча электротехнически комиссия санна йолча дунен халкъашта юкъерча организацешна тІайиду дешаш лоархІ СССР Регистра Правилашка.

Кхаь советски атомни ледокола — «Ленин», «Арктика», «Сибирь» — тІахьожам лоаттабеча СССР Регистро дакъа лоац атомни кемай кхерамзлен дунен халкъашта юкъера код оттадеча ИМКО балха группе. Атомни ледоколаш хьадара а царна эксплуатаци яра а йолча советски опыто тешал ду гонахьарча Іалама а экипажашта а атомни кемай кхерамзлен проблема къоастаь хилара. Из геттара чІоагІа мах болаш да доазол дехьарча специалисташта.

ТІехь гІехьагІа дукхагІа хул хин кІалкара ткъамашцен феца дизача гІайбашцен лела кемаш. Царех дунен халкъашта юкъерча рынке торговле объекташ хулаш латт. ХІаьта царех гучадьлар: кхыча кемашта санна, дунен халкъашта юкъерча конвенце дІадехачун йиза комплекс укхаза чакхъяккха йиш йоацилга, хІана аьлча специфически конструкци а йолаш, уж шийн тайпара лелаш хиларах. Цу кемай кхерамзле Іалашъяра лаьрхІа керда комплекс оттае эзар, цхьатарра доккхал долча массазарча кемай яр санна а хургйолаш.

МАКО-и ИМКО-и кулгал а деш, цу кемай кода проекташ оттаеча дакъа лаьцар Канада, Франце, Норвеге, Итале, ФРГ, США, Англе, СССР специалисташа. Пхи шу гаргга ха дІалаьцар цу балхо. Хин кІалкара ткъамаши феца диза гІайбаши долча кемашта тешалаш дара система, царна проектировани яра а уж хьадара а нормаш, царна эксплуатаци яра гІуланх дара а рекомендацеш тІайола требованеш кийчъяьй. Уж документаш ларде а лувцеш, цу тайпара форда кемаш хьадара а царна квалификаци яра а йоагІаш йола правилаш уваттаю СССР Регистре.

ТІеххьара хьоахабе беза контейнеризаце дакъе а бу боккха болх. СССР Регистро арахийцай контейнераш хьалъяра правилаш, эксплуатаце йолча контейнерашта технически тІахьожам лоаттабара руководство.

Лакхе мел йийца акцеш дунен халкъашта юкъерча конвенцеша чІоагІъяьча правилаша дІа мел дехар цІенхашта кхоачаш а деш оттаяь я.

А. НЕПОМНЯЩИЙ,
АПН корреспондент.

ТОЛАМ А БАЬККХА...

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 62 шу дизара дика накъабоагӀа Сунженски районера «Красная армия» яхача колхоза кхаш леладераш. Ялата лаьрхӀа кхо бӀаьи ткъаьи итт гектара тӀа дӀайийна хьаькӀаш чуйица баьннаб механизатораш. ХӀара гектара тӀара план 25 йолаш 28.8 центнер фуаттьаьха хьаькӀаш а йоахаш. Иштта хьувкъам кхебарах торо хиннай пачхаьлкхен план тӀехкхоачашъе. ДӀаеннай 603 тонн хьаькӀаш, планал совгӀа 63 тонн а луш.

Уж толамаш доахаш октябрьле ланха йолаш къахьийгад комсомолец Бачманов Сергея кулгалдеча мехотрядерча болхлоша. Цар хьалкхельча ши бӀаьи кховзткъеи итт гектарах хӀаране тӀара 33.8 центнер йоаккхаш хьаькӀаш яьхай. Сергей ше Москвера Тимирязевски академи а яьккха агроном ва. Цига ше Ӏомадаьчох эца болача тайпара пайда а эцаш, дикал ланха йолаш кхоачашдайт цо шийна механизаторашка деррига лаьттанцара бахаш. Царна юкъе дика къахьегаш хиларца белгалбаьннаб Кургаев Валерий, Воронин Николай, Андреев Алексей, кхыбараш.

Ялх бӀаьи кховзткъеи итт гектара тӀа генараш дӀадийнадар укх шера колхозо. Уж хьалкхедеча керттера даькъа ловцаш хиннараш а Бачманов кулгалдеча отрядара механизатораш ба. Цар хӀара гектара тӀара 16.5 центнер яьккхай, планагӀа 14 центнер йолаш. ВӀаштӀехьдаьшад пачхаьлкхен план тӀехкхоачашъе. ДӀаденна генараш 889 тонн да, планал совгӀа 39 тонн а луш. Цар хьувкъам чуэцаш хьенар да кхдеш къахьийгад комбайнераша Тишов Анатолен Булавинов Иванен. Юкъера лаьрхӀача 120 процент тоай нормаш кхоачашъяьй цар хӀара дийнахьа.

Уж санна дика къахьегаш хьабоагӀа колхоза баьцадараш леладераш а. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб КПСС член йолча Штепа Марияся Ким Александрен кулгалдеча бригадера кхаш леладераш. БӀаь кхойтта гектара тӀа баьцадараш кхедаьд укх шера Штепас кулгалдераша. ХӀара гектара тӀара 170 центнер а йоаккхаш чуийцаб цар баьцадийрий хьувкъам, планагӀа 157 центнер йолаш. Хьинаре къахьегаш ба Багрямян Грачуш, Геворкян Седа, пенсионерка Занкина Анна.

Ала деза, уж хьокхамаш доахаче товнадга хьежжа гӀулакхаш а дайташ бригадира колхозхошка кхаш леладайтаь хилар. Юртбоахама институт яьккхачул тӀехьагӀа дуккхача хана агроном йолаш болх баьб Штепа Марияс, хӀаьта укх тӀеххьарча диъ шера цу бригадана кулгалдеш хьа а йоагӀа. Цо Бачманов Сергеев доахача хьокхамаша хьахьоих боахамий юкъерча экономикаю кулгалдо ужжамо бола товзаичаш нийсбелча массе а доакъошка гӀулакхаш дикагӀа дӀадолхаьши экономика сихагӀа дегӀайийагӀаши хилар.

Пхийтта гектара тӀа хохаш бийнабар Ким Александра бригадо. Дика хьувкъам кхебаьб цо а. ПланагӀа 120 центнер йолаш хӀара гектара тӀара 230 центнер хохаш чуийцаб. Хьинаре къахьийгад Чутей Раисас, Ким Ен Сока, кхычар. Баьцадараш кхедеча шиппа а бригадо овсарле ланха йолаш къахьегарах колхоза торо хиннай пачхаьлкхен план тӀехкхоачашъе. ДӀаденнад 536 тонн баьцадараш, планал совгӀа 236 тонн а луш.

Иштта накъабоагӀа колхозхой Сийлахь - боккхача Октябра дӀейша.

С. АУШЕВ.

№ 21 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Пятилетка дийлагӀча шера планаш толамца кхоачашъяра тӀеха доаттабеча къовсама къахьегамхой тӀабарзабеш я КПСС НохчГӀалгӀай обкома пропагандах агитацех отдела «Агитатора блокнота» 21-ча номера керттера тема. Из йоашхаши йоккха овсарле йола къахьегама резерваш хьагучалхара хетаяьи я «Деррига шера программа кхоачашъяра тӀадерзадергда вай» яха редакционни статья.

«Г. А. Шулкина болам шерагӀа боаржабе» яхача рубрикаца хӀал араяьннай «Резерваш мы хулла дуккагӀа пайда эцилга — лерхӀар кхоачашхиларга бода никъ» аьнна йола агитатора, РИТС-3 смена начальника Н. Ф. Блохина беседа. Бригада шера 5 эзар метр бурув тохара йола торонаш ювцаш Грозненски УБР № 147 йолча буровойрча болхлоша автора йийша я из.

Юртошка къамаьлаш дичарна ноавкъостала лаьрхӀа кепатехай «Ӏай а лакхъе хьойбашкара йоаха продукташ», аьнка йола Нохч-ГӀалгӀай АССР юрта бахкама министра заместителя З. Бакаева статья.

Блокнот дешараша озалургйолаш я «Социалистически ахь вӀаштӀехьъаккхара ошытацара» яхача рубрикана хӀал араяьнна «Иштта вӀаштӀехьйоах овха къахьегама лаь» аьнна йола СССР 60 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химически заводa партком секретара В. Савина выступлени.

«ЛоврхӀаме даташ», яхача разделе а хилица Денна хеташ НГӀАССР чурча гӀулакхий министра Л. Шуть «Октябро дараш лорадеш» аьнна корта а болаш язъь статья.

Дунен халкъашта юкъерча темах йола Э. Кузьмина «Буржуазни демократе ши юхь» аьнна статья а блокнота тӀа. ВӀашагӀкхийттача Къамий Организаце—ЮНКТАД массавара орган дӀайовзийт блокното.

ДӀахо араювлаш я «Къахьегамхой хаттарашта кулгалхоша жопаш тел» яха рубрика.

«Политически книжка» яхача тика тӀа хьех» яхача рубрикана хӀал я СССР Конституцех йолча брошюра указатель.

«Беседана цифраш» яхача подборкаца чакхйоал из номер.

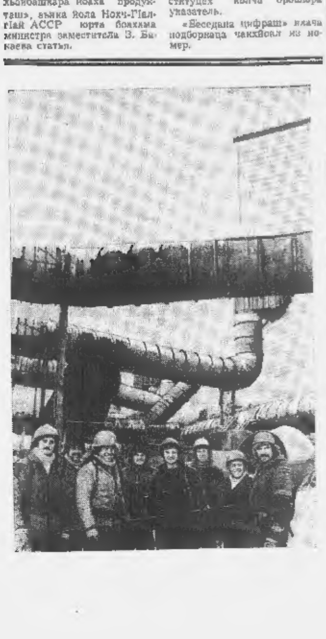

Социалистически интеграци лелаш я

ДЕГӀАУХАШ ЛАТТ МЕЛИОРАЦЕ МАСШТАБАШ

Лаьтта тоадара боккхача лоархӀаме я мелиораци. вешта аьлча лаьтташка хий дехкаре уж докъадаре (хин мелиораци), тух тӀадаьннача лаьтташ тӀа кӀири таси йилар (химически мелиораци), лаьтти арозецара къовсам, кхашта планировани ер. уж тӀоа. кӀетаргаш, хьыдараш дӀа а доахаш цӀендар (культурно-техническе балхаш).

Эттара лоархӀамегӀа яр хин мелиораци я, хӀана аьлча цо хьаю лаьтта тӀуьндара эттара дикагӀа йола режим, хӀаьта эшаш дола агротехнически хьалаш хилча тешаме, лакха хьувкъам Ӏалаш а бу.

СЭВ регион ирригационни гӀишлош хьалъелга эттара сихагӀа дегӀаухача районех в. Дуккьал 1960-гӀа шераш денъадедча денз 1970-гӀа шераш декъадаллалца йолча хана дунен ирригационни фондера цун дакъа кхоалагӀа дакъа тӀакхийттад. 1960 шера содружества мехкий хиш декха лаьттан дерригаш а 8.2 миллион гектар дар. 1975 шера — 19.8, хӀаьта 1985 шу хьатӀакхоачаш, прогнозашка диллача, 31.5 миллион гектарага кхоачаргда (Куба, МНР, СРВ йоцаш).

СЭВ членаш долча европейски мехкашка эттара дикагӀа хургдолча тайпара удобренеш а тессаш хий дехкаш хилча керттерча юртбоахама культурой хьувкъам 1.2-зза — 1.5-зза лакхлу, хӀаьта дика гоаденно лаьтта-климатически хьалаш хилчо кхы а лакхагӀа хул. 70-гӀа шераш декъалуш НРБ хин декха лаьтташ дерригача оахача лаьттаех 23 процент дӀалоацар, баьцовгӀаш лелаеча даькъа продукцех 45 процент гарета а луш. СССР хиш дехкача лаьтташа 8 процент лоацар, продукцех 25 процент лора.

Мелиораце масштабаш дегӀаахарца цхьана нахаддаш лакхлу СЭВ мехкашка мелиорационни балхий дикал в. Чоалхаме йоаша ирригационни системаш хьалъяргара дӀо а доладенна. СЭВ чудоагӀа мехкаш каста комплексни объекташ хьалъярга, тӀаккха лакхи цар бассейнехи пайда эцара схемаш уоттаврга, тӀеххьара а, йоккхий региональни къамийи системаш хьалъярга даьлар. Иштта, Болгаре, оттаьй Дунай яхача додача хиши Ӏаржача форда чудоагӀача хиний бассейнах хин ресурсаех комплексно пайда эцара схема: Венгре — Тиса; СССР — Дона, Днепра, Днестра, Волга, кхыча хиний бассейнех.

Хьалъаш латт ирригационни сета пайданеча балхеи (45—50-нега 85—90 нега кхоачаеш) лаьттах пайда эцарен (82 метта 90—99 нега кхоачадеш) коэффициент дикка лаккъелга Ӏалашдергдола системаш. Ди тӀехьа дуккагӀа юкъедоалладу хий кходе, тохоча хин боарам нийса оттабе, комплексни автоматизаци механизаци шерра юкъейоалле йиш хулийта догӀам хьисапе хий деттилга. ДогӀам хьисапе хий деттара хӀанзарча хачарча системо торо хулийт хин тохарца цхьана кхашта удобренеш цхьадола тайпаш, пестицидаш етта, хий дехкара каполизационни системашкара хьаухача хих пайда эца.

СЭВ членаш долча мехкашка уйттаеш латт хиш декара геттара керда системаш: импульсни декха хьаьсвера, тӀадамий, лаьттана чура, кхыраш. Лаьттан дикал лох ца лайтарцеи баьцовгӀаш хица Ӏалашъелга тоадарцем цхьаша цу системаш Ӏалашду къахьегама овсарле дикка лакхъелга, хий кходелга, хьувкъам лакхбелга. Иштта, лаьттанна чура хий дехаро торо хулийт хий дехнача къахьегама овсарле 5—10-зза лакхъе, йиза автоматизаци сета Ӏалашде, дӀадода хий 1.5—2-зза кӀезигде; импульсно догӀам хьисапе хий детаро хьувкъам юкъера лаьрхӀача 15—20 процент лакхбу.

Мелиоративни лаьттана комплексно караденадар геттара, дукха капитал дӀалоацаш хӀама да (масала, СССР 1976—1980 шерашка мелиорацера капиталовложенеш 40 миллиард сомал совъяргья), цунна эш низ бола производственни база, дукха квалифицированни кадраш. Цудухьа СЭВ членаш долча къаьст-къаьстача мехкий цу даькъера торонаш а кӀезига я. Цул совгӀа, массехи додача хин ресурсаех (къаьстта а доалонцарчарех) комплексно пайда эцара дешаша хьалт доазал массехк мохк ба.

Цу фенторашa гӀо ду СЭВ мехкашта юкъера Ӏилма-технически экономически гӀулакхаш дегӀаахара. Дувпар да, эттара хьалха, хин дехкарен агротехнически эттара эффективнегӀа йола методаш оттаяр, хин дехнача системай комплексни механизацен автоматизацен гидромелиоративни гӀишлош хьалъяра керда лостамий накъаш белгалдахар.

ЧоагӀа практикана юкъедаха деча тохкамашта координаци енга. Масала, Болгаре координаци ю къайлайоалаш чуйояха гидрантааш йолча автоматизированни догӀан хьисапе хий деттача системай ца социаш болх беча догӀан хьисапе хий деттача аппаратийн бӀалашта. СССР — лакха мергӀиг долча культурашта догӀан хьисапе хий деттача техника, ГДР — лоха мергӀиг долча культурашта. Венгре — догӀан хьисапе хий деттача установкашта йолча шлангаштех трубопроводаштех. Ӏилма-технически проблемаш къестаяра цхьана ду балхаш кхоачашду къахьегам бекъара нахьлаца, хӀаьта цувах лоархӀаме пайда а боал. Иштта, СССР-си Болгарея хин деттача системашта автоматизаци еча цхьана лелалдьчи гӀулакхаша торо хилийтар разработкай боаром поцке лохбе а уж кхоачашъяра хаиаш иззал лоацъе а.

Толамца дегӀадоагӀа ирригационни системашта йола оборудовании конструкцеши, иштта гӀишлош хьалъюи транспортни машинаш вӀашки йоахийта. Йоккха моттиг дӀалоац цу гӀулакха юкъе СССР. СЭВ членаш долча мехкашка шерра пайда ийбу советски экскаваторех, бульдозерех, скреперш йоахаргех, турбаш Ӏоехкартех, догӀан хьисапе хий деттача установкаех, насосни станцех.

Укх тӀеххьарча хана шерра дегӀаденад гидромелиоративни объекташ цхьана хьалъелга. Масала, польски предприятеш ГДР территоре тӀа ду мелиоративни балхаш. Советски Союзе, Чехословаке, СЭВ кхыча мехкаша дакъа лаьцар Болгаре «Белмекен-Сестримо» гидроэнергетически комплекс хьалъеча. Сихха дегӀаух СЭВ мехкаша Дунай, Вут, Инел, Тис, Одер, Прут санна долча доазонашкарча долхача хиш тӀа гидромелиоративни гӀирсаш хьалдечеи царна эксплуатаци ечеи цхьаьи гӀулакхаш леладар. ДӀадахача шера эксплуатаце дӀаеннай Советски Союзом, Румынех Прут яхача хи тӀа цхьана хьалъяь ГЭС-ахи хий лоаттадеча моттигахи латта «Костешты-Стынка» яха гидроузел. ТӀеххьарчуи ресурсаш нийсса екъаргъя бинна а мехкашка юкъе. Комплексни программага хьежжа СЭВ членаш долча мехкашеи СФРЮ-й цхьана оттнеш латт Дунаеи Писан бассейна хин ресурсех эттара дикагӀча хьисапе пайда эцара йола мероприятеш.

СЭВ членаш долча мехкаша мелиораце даькъе цхьана гӀулакхаш леладара керда стимул лу цар тӀаийцача йӀаьххача хана йолча цхьана гӀулакхаш леладара целовой программа. Мелиораце даькъера мероприятеш юкъехьоргья иштта шин оагӀоно уттаеча йӀаьхха хана лаьрхӀача специализацен кооперированен программаш а. СЭВ членаш долча мехкаша дуккхача оагӀонаша а шишша оагӀоно а цхьана леладу гӀулакхаш йӀаьххача хана йолча кӀийлеи тӀа дахаро торо хулийт мелиораце даькъера Ӏилма-технически прогресс сихъе, производственни, материальни, къахьегама ресурсаш хӀанзарча ханара хиш дехнеи лаьтташ доакъадун системаш хьаеча эттара дикагӀча тайпара вӀашагӀтоха.

Борис ФРУМКИН,
экономически Ӏилмай кандидат.

(АПН.

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Болх бе йолаеннай Норильски горно-металлургически комбинате хьалъеш латтача Надеждински металлургически завода хьалхара аргӀа. Цӏаста-никель доалача Талнахски моттигера ухаргъя укхаза бийдал. Кердача технологеца цхьалхайоахаргъя из предприяте.

ЙиъалагӀча квартала план кхоачашъе, хӀаьта 1980 шу чакхдоалаш производство проектни низага кхоаче гӀерташ ба металлургаш.

Хьалхара аргӀа хьалъеча толаме болх баьча «Гидромонтаж» яхача треста монтажникий бригада: аьрдехьара аьттехьа — Н. Ковальчук, В. Цыбенко, С. Козырев, Г. Вильданов, В. Алексеев, А. Новгородов, Н. Макарычев, бригадир Л. Карташов.

Ю. БАРМИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

Кампучийски халкъа кемаьрша новкъостал ду Советски Союзо, Вьетнамо, кхыча социалистически мехкаша.

Кампучие дӀакхухьийт кхачан товараш, медикаменташ, машинаш. Кампонгсаом яхача кампучийски порте наст-наста хьоашлагӀа ух советски кемаш, мехка накъашка тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа лел советски автомобилаш.

СУРТА ТӀА: «Охотск» яха советски кема дути дахьаш кхаьчад Кампонгсаом яхача кампучийски порте.

Б. КАЛАШНИКОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

АПН корреспонденташа поамаш ду

Американски дипломато дагардар дувц

Из документ оттадеш Герман Фредрики Эйлтса дагадоха а йиш яцар, цӀаккха а из нахалла даргди аьнна. Цудухьа шийна хетараш цхьаккха а хӀама къайла ца хьош яздаьд цо. Цхьабакъда, цхьан американцо «Ам-Баас» яхача сирийски центральни газетага дӀаденнад письмо, кхетадеш дуьча бахьанех цу американца цӀи яккхац редакце. Октябрь хьахиннача хана цу письмо текст а фотокопи а цу газета оагӀонаш тӀа арадаьлар.

Цу чоагӀа къайлагӀча письмо тӀа, дуьха ха йоаццаш а тӀехьа Египте США посол хиннача Эйлтса дувц мехка а регионе а латтача гӀулакхех, цхьадола хӀамаш де мога а деш. Из ала цхьанкха а хӀама доацаш гӀулакх дар, нагахьа санна письмо ЦРУ директора адмирала Стэнфилда Тернера адресагӀа лэдаь хиннадеце. Цу тайпара, Эйлтса цӀаьхха а баьлду, американски дипломатически представительствашта уж кхузаца гӀулакхаш леладеш йоата дерригача дунен гучадаьнна йолча США разведывательни службашта юкъе айхха бувзамаш хилар. КӀезига моттиг лоаца письмо тӀа ЦРУ «воагӀаш йолча торонех» регионе пайда эцара планаша. Письмо чулоацамах гуш да, ЦРУ управлене шефи Каптера американски посоли цу деша хьакъехьа вӀашиг дагабувлаш бола дукха ха хилар.

Письмо тӀа йоаш яц Гаргарча Малхбоалера еррига юкъера кризиси ООН решенешка хьежжа цун дог дола палестински проблемаш къастарах йола предложени. Цун метта авторо мел дувцар негар ба. «Боккъонца лаьрхӀача доаш дий-теш палестински халкъ — аьле дӀаволалу американски дипломат шийна хетараш дувца. — Нагахьа санна вай из долаш хилар къобалдой, тӀаккха палестински проблема къоастализа аргйоацаш хул дош».

Хетаргахьа, американски дипломата логика дӀахо дегӀа а йоалаеш. ВӀашагӀкхийттача Штаташа дукхьал цу тайпара къестаю хӀама палестински проблема. Израила эттара кердагӀдола нах хӀаьмбу тер а лоаттадеш Ливана къулбехьарча даькъа тӀара Тель-Авива агрессиш шеръяр, палестински беженцаий лагерашта бомбардировкаш яр мога а деш. Картера администраце шай гӀулакхаш укх схемагӀа леладу: «Халкъ вац, — проблема яц».

Хьалха посол хинначун письмо тӀа еррига дӀайоаю палестинций шоаш Ӏохолла а шоай мукъехьара къаман пачхаьлкхе хьалра а йола бокъо. «Де йиш йолаш вац, — аьду американски дипломата. — Иордан яхача додача хин малхбузехьарча оагӀорахьа палестински пачхаьлкхе хьайтар». Эйлтса хетачох, палестинций «доца «Израила кхерамалеи цун исторически хьаштаи Ӏалашдергдолча тайпара хоаде деза».

Шийна письмо тӀа, Гаргарча Малхбоале «Нийсхоин деррига чулоацами» бола машар оттабе боза яхаш американски администраце хӀилланна еча дааленцийи чулоацам гуча а боахаш, дипломата дукхьал могаду машара хьакъехьарча цу тайпарча даьссача хьабарех вашингтонски стратегаш Ӏарбий халкъа кийчдеш долча шоай бӀу дилла цу регионе лоаттабараи экономически Ӏотаьам тӀаоттабараи из дукхьала ца далийтара пайда эцар.

Письмо тӀара гуш да, Садата Иерусалиме яьча «исторически» визита гонахьа йоккха пропагандистски гӀар гӀоттаьб пле а, хӀаьта иштта американски массови информаце средстваша египетски президентах «массахьат дикь саг» лерхӀе а, ше чулаттарашта хьалхашка Садат оалхаха миска марионетка мара ца хилар. «Нагахьа санна дӀахо йодача хана Садат вай политика хьаллаца а из дӀахьалха тетта а ца могаш нуса, — аьду Ф. Эйлтса, — е цун хегӀах ихьбола Ӏарбий лидераш вай планаш кхоачашъе оттабара гӀулакха йола новкъостло хуле, цуццара хада деза вӀалла шеко а йоацаш, ма хулла сихагӀа цун метта вайна эшшача тайпара уйла йолаш а воай хьашташ кхоачашдергдолаш а вола саг дӀа а оттавеш.

США регионе чуяхара планаш кхоачашъяра, — лерхӀ Ф. Эйлтса — американски планаш чакхъяра дуьхьале еш долча Ӏарбий кхыча мехкашта давлени тӀалоаттаир духхьа дакъа даргдовцаш хӀама да США-на мутӀахьа йолча режимашта тӀема кхоачам лоаттабелга алсамдаккхар. Цу гӀулакхо, цунна хетачох, торо хулийтаргья цига-дале, кэмп-дэвидски сделкана чоагӀагӀа дуьхьалъьиннача «бартa» а тусеш йоацача Сирена «тӀатаӀа», хӀаьта цоалагӀа дале, «палестински проблема къоастаяра хьакъехьара воай вариант Ӏарбий шоай чурча решени хьисапе хургйолаш оттае».

Американски дипломата геттара нийса лерхӀ, Палестина мукъалкхара Организаце лаьцача принципиальни позицех американски дипломате планаш кхоачашъярга бодача новкъара цӀенхаштта ра новкъарло, цудухьа США араьхарча политикаца геттара дика тарлуш йола шийн план тӀаяца а могаеш. «Нагахьа санна регионе де лерхӀараш кхоачашде вай безам бале, вай йиш яц цхьаккха хӀама а цхьаккха саг а кӀезига хийтта терлал ца деш дита. МоллагӀча торонах пайда эца деза, — аьду Эйлтса, хӀаьта дӀахо занвлени а ю: — Со се авантюра е а кийча ва. Доацараш дувцарен факташ харцахьо яхарен гӀоаца вай кӀезиг-дукха ООП яхачоа дӀатӀатовжаш да аьпа хетийта деза. Цул тӀехьагӀа, цунах нах теша болабеннача гӀолла, деррига а тӀаӀалтӀа а доаккхаш». Эйлтс догдоахаш ва цу тайпарча маневраша США-на Палестина мукъалкхара Организацега Израиль официально къобалъяйта могаргхиларга. ХӀаьта сионистски пачхаьлкхенга ООП ше къобалъяйтарах дола доаш дӀахо йодача хана дицдалийта лерхӀаш да. «Вайна хьалт дац чоагӀа доаш дала а ноашта йӀаьххача хина дола декхараш тӀаийде и», — яхаш хьадда вапилени ю посола.

Сирийски газета тӀа арадаьннача письмос, дунен общественноста дайлача дуккхача кхыча документаша а санна, хьагойт американски дипломате безаме доаца сурт морали, хӀаьта шеко хулийтаргйоацаш а да, Фанташа тешал ду, американски империализма стратегически планаши зуламе методаши хувцалуш ца хилара.

С. ШЕННИКОВ,
АПН соб. корр.

Дамаск.

Из сакъердаме да

ГӀЕТТА ЛЕЛА ӀАМ

Цӏе, йовхалах лаьла лаьтта машина чархашта кӀал дуж, вӀалла кхоачалургдий-хьогӀ из аьнна хетт. ЙӀайха я, юхьмараж а бӀаргаш а листача цӀеча демо дизад. БӀаргаша хий дола моттиг лех: гаьна доацаш, Сенегал яха доккха хий хила деза. Гаьнара вӀаьтха цхьа мираж гучайоал — малхо коагаль уллача саванна юкъе къег Ӏама тӀера хин кизга. Из кхы я юхегӀа тӀаккхоал, бакъда, мираж дӀаддал. Иштта гучайоала Сенегала тамаш — теза хин дола Гьер яха Ӏам... Сенегальцаш ала бокъо а йолаш оал ца ланьача Ӏамах вахара хьаст. Цу чура хий бытовой гӀулайхашта а кхашка дехка а чаль ца Ӏеш, Дакара, Тиеса, Сенегала кхыча йоккхача городашта тоаь.

Гьерах, иштта, гӀувтта Ӏам а оал. Сахара «филипал» йистошко — 70 градусага дӀакхоачаш дийнахьа йовхал оттача ферло яхача сенегальски яьссалене дийна мел дар тӀаоз Ӏаламо гулдаь хий латтача моттиге. Унхаза барт тайна бах нах, хьайбаш, олхазараш, эздиза долча законаша, дийхкад цхьаккха тайпара чарахьал леладелга, чкъаьрий лувцилга ца даьрхӀача. Гьере къаьста дуккха олхазараш да. Автомашина хин йисте гӀертача, бӀарча Ӏам «хьалгӀоатт». Дуккха эзараш йола фламингаш, пеликанаш, чайкаш, цаплеш, гӀажаш, нырокаш цхьаьраш атта а ножжко хала а сигаленгахьа урагӀа йолх, ца йехаш венача хьаьшийна гаьна ала гӀерташ.

Тайп-тайпара бесаш дола оалхазарий морхаш дукха кхест Ӏам тӀа гӀолла. Цул тӀехьагӀа эттара майрагӀа араш лохьдда йолалу. Ӏама хьалха ший хиша бишлургбовца бос тӀабоагӀа розови, сийна, кӀай, сира чот йоацача дукхача олхазарий гӀайренгаш шоайна ювоа а луш, эта а эгаш сийнача тапгӀен тӀа гӀолла кура йолх.

Ю. ФЕДУТИНОВ,
ТАСС корреспондент.

Дакар.

Французски зарисовкаш

«Конкорда» тӀехьара ди чакхдаьннад

Францен Англен правительстваша гӀадж хьеккай шоай татала сихагӀча самолета сий долча а сакъердаме доацача а исторена кӀал гӀолла. ТӀехьара пхи «Конкорд» «Эр-Франсн» «Бритиш эйруэйсн» яхача къамий компанешта дӀа а ена, цар дӀакхайкадир цу тайпагӀча авиалайнерий шоллагӀча коахала шоаш финансировани ерт да хилар. Цу тайпара, йӀаьххача хана тохкамаш даьчул а Ӏалльмате йоккхий капиталовложенеш дӀаяхийтачул а тӀехьагӀа, хьалхарча серех еррига 16 машин хьа а яь. Парижеи Лондонеи шоаш дӀатидар «Конкорда» ткъамаш.

«Цхьаккха шеко а яц, — аздора цунца дувладение «Юманите» яхача газето, — цу решене американски промышленникаш къаьстта гӀадбутаргхиларах. Дуккхача хана Францел дикка тӀехьабукаш хинича цар, хӀанз ситуацех пайда эцаргба». Парижски непайдаоло хоьмаш да а ду хӀанз. «Пратт энд Уитни», «Дженерал электрик» яха океанал дехьара фирмаш НАСА финансировани еча татал сихагӀа лелача самолетий моторaш кийчдаш я яхаш. ХӀаьта «Боинг», «Дуглас», «Локхид» лайнер ше хьаеш я, гаргарча 25 шера 50 миллиард франк чуда лерхӀаш.

Мичай информацех йола информаци?

Карарча шера март бетта Францие Къаман собрание хьаьяьяр мехкарча информаце проблема тахкара йола лаьрхӀа комисси. Из де дийзар политически партей оагӀорахьара Ӏаьдалий адресагӀа еча критика яко совбаларца дувладенна. Правительство бакке йоран социальни экономически халонех дола баьцдар долча тайпара дувцац, объективни яц яхаш. Хьалхарча аргӀана пачхаьлкхен тӀахьожама кӀалл латтача радиовещанен телевиденеи доагӀаш дар из.

Ах шера болх бича парламента доклад я йийзар комиссе. Къайлача заседанешка компетентни тешаша дийцарашка ладийгӀача, тийшар депутаташ — комиссе членаш массови информаце средстваш бокъонца правительстванен финансистантен нара хиларах. Тешалаши выводаши нахала яха езаш яр. Амма доал деча партей вакалаша, дукхагӀбараш уж бар комиссена юкъе, цу гӀулакха духхьалбаьлар. Из бахьан долаш француошка кхачаязар шоашта ер малагӀа информаци я дувлаш йола информаци. Цу гӀулакхо ше торо хулийт ховдамбоалаш йола выводаш е.

Берий «Ӏаьржа рынок»

Прессо тешал деча тайпара, Франце шерлуш латт бераш дохкилга. ДуккхагӀча даькъе, уж ийду Азен Латински Американ дегӀаухача мехкашка. Перу яхача мехкара доаладаь дола бер цига даггаволло, масала, 20 эзар франк цул совгӀа цига дӀаводаш а цигара юхавоагӀаш а дайнари Ӏодилла деза. Товар «лоттаду» Греце я, укхазара юкъардой чукхьуза моттиг къеча наха йола лелеш я. Цига доадам боащача маьлах бераш наькха бе ухийт, хӀаьта даьштен нокъоштен уж довр чоагӀдеш дола фиктивни документаш тел. Африкски полици, аьду «Франс суар» газето, зуламе бизнес гучаяллалца йолча хана пецьльниаяр городе бераш довр алсамдаьнна хиларах.

Шоай доалаьярча кхаашнашкарчен бераш деча цӀенопхашкарчен лорашка гӀолла бер эца безам болчо Франце-м 30 эзар франк гаргга мах бала безаргба.

А. ИГНАТОВ,
АПН соб. корр.

Париж.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА ХУРГДА

3 НОЯБРЬ

С. М. Кирова цІергІа культурин салаІарен парк. 10.00. Аттракционаш. «Революцин тІемен ииллеш» яха радиоконцерт. 15.00. Кинолектори. «НохчГІалгІайче Россех дІакхетарах лаьцна» яха лекци. 18.00. «СССР ВДНХ — мехаш керттера выставка» яха документальни фильм.

В. И. Ленина цІергІа майда. 18.30. «Наьнага дола каьхат» яха документальни фильм хьоккхаргда.

В. И. Ленина цІергІча культура Дворец. 11.00. Сийлахь - боккхачу Октябре 62 шу дизарн хетаь художественни фильмай кинофестиваль. «Сийна тетрадь» яха художественни фильм. 17.00. Халхарий зал. ЙоккхагІйолча классашкарча дешархой салаІара сайре.

Химикий культура Дворец. 12.00. Саг йоалаяр лахар торжественно дІаязделга. 14.00. Октябрятай цІей. 16.00. Документальни фильмаш хьоккхаргда. 17.00. «Октябро хьанхелла иллеш» яха лекци - концерт. 18.00. «Октябра шераш — толамий шераш» яха киноцнорама. 19.00. Эстрадин иллейи музыкан концерт.

«Красный молот» завода культура ЦІа. 16.00. «Іалам лорадар» яхи университет хургья болх беш. 18.00. Заводл хьалхалаттачи болхлошца дола вІашагІкхетар.

4 НОЯБРЬ

С. М. Кирова цІергІа культуран салаІарен парк. 10.00. Аттракционаш. Революцена хетадаьча иллей радиоконцерт. 15.00. Кинолектори. «Город Грозные истори» яха лекци. «Севастополера бронепоезд» яха фильм хьоккхаргда.

В. И. Ленина цІергІа майда. 18.30. «Ленинград» яха документальни фильм хьоккхаргда.

В. И. Ленина цІергІча культура Дворец. 11.00. Сийлахь - боккхача Октябре 62 шу дизара хетаь художественни фильмай кинофестиваль. «Тоц бе йоалла саг» яха художественни фильм. 14.00. ПТУ-10 коллективна торжественни собрани. 14.30. Эстрадин ансамбла концерт. СалаІара сайре.

Химикий культура Дворец. 12.00. «Тха хьамсара Ильич» яха литературни конкурс. 14.00. «Октябра туйре» яха кинофестиваль. 16.00. «В. И. Ленин революцин» яха беседа. 18.00. «Октябра шераш — толамий шераш» яха киноланорама. 19.00. Эстрадин иллеи музыкан концерт.

МОСКВА. Центральни телевидене музыкальни программай Керттерча редакце кийчъяьй, 7 ноябре телезрителашка дІахьоккхарйола цІейна хетаь «Голубой огонек». «Огонека» программе дакъа лоацаш хургба мехка цІи хеза нах — производствен юртбоахамеи хьалхалаттараш, Іилман культуран деятелаш. Концертни программе дакъа лоцаш хургья мехка боккаш йола художественни коллективаш, солисташ.

СУРТАШ ТІА: «Огонека» хьаьша — къахьегама ветеран, Л. И. Брежнева «Юхадийцадалар» яхача книжка турпалех цаІ А. Лашкарева (юкъеръяр).

2. Илли доаккхаш я Молдавски СССР заслуженни артистка Чепрага Надежда.

3. Хьалхарча плане — «Голубой огонека» передаче дакъа лоацаш вода эстара къонагІвар Урсин Дима.

В. СОЗИНОВА сурташ.

ТАСС фотохроника.

МАЦА ХУРГДА УЧЕБНИКАШ?

Хьамсара редакци! Дешара керда шу дІадолалучл дийнахьа Іалаьмате хоза хеташ школе даьхнар тхо. Тхона моттар дерттІа деша вІаштІеьа хургда-кх тха, аьнна. Цхьабакъда, школе тхо хьадаьхкача хьаза учебникаш дацар. Корадаьдац тхона уж тхай юртарча тиша тІара райопни центрера, Грозера. Хьехархошка а дац тхона дала книжкаш.

Наьна меттала дешара книжнеи грамматикеи доацам чакхдоалаш лати дешара ох шу. ДІадахача дешара шера а лийлар тхо учебникаш ца тоъаш. Школа директорага а кхайкабьб ояха тхоай бала, цхьабакъда, цупна а дац тхона де гІо. Кхы де кІама а доапаш кхайк тхо газета редакцега новнъостал дехаш.

Галашкарча № 2 йолча бархІ шерарча школа 7-ча класса дешархой Оздоева Фатима, Гатиева Сацита, Эльдиева Макка, Хучбарова Марем, Кациева Макка, кхыбараш.

РЕДАКЦЕГАРА: Цу тайпара хало аьхха Галашкарча дешархоел соегІа кхача районашкарчар а Іовшаш хилар хьакха а доаккхаш, цу гІулакха респотребсоюза а республика просвещение министерства а кулгалхой теркам тІабохийт редакце.

Керда обрядаш — вахаре!

САЙРИЙНА КУЛЬТУРА ЦІАГІА

Каргалинскерча бахархошта дукха деза шоай станични культура ЦІа. Цар дика салоІаргдолаш, сакъердаме ха дІахьорйолаш хьинаре къахьег культура ЦІен балхахоша — директора Алимов Николаяс, художественни самодеятельноста кулгалхочо, Алимова сесага — Любас. Шоай болх бовзаши из дикагІа дІаоттабе гІерташи ба уж. Цунах дика кхетарва цар кийчъеча «Царех доккхал ду тха юртахоша» яхача циклах латтача сайренашка нийсвеннар.

Цу сайренашка дувц тха станицерча дикагІа болча къахьегамхоех — ахархоех, хьехархоех, лорех, кхычарех.

Иштта дукха ха йоаяаш цар чакхъяьнкар «Тханцита сий ду цар» яха сайре. Цига баьхкача нахе тІапк, аьнна хьалийзар ворхІ бІаь саг чуводаш йола зал. Укхаза бар кагирхой, къаьна, къона бараш.

Хоза, дика кийчъь я сцена: хьалтеха йоалл «Хоастам а сий а долаш ва къахьегама саг» яха транспарант, гІабаьнкха Іодетка, дІаоттадаьалт эзаш. Президиуме баьоттигерча Совета депутат, «Ціе ахархо» яхача колхоза тракториста Кравченко Клавдия Александровна, колхоза комсаш лелаерий бригада бригадир Горбачева Любовь Ивановна. Сайре дІаьочо дувц цу кхалнаьха вахаро цаькъах лаьца. Кхалнаьха иллие палача группо цар сийна дІалохь хоза, дего къоабалден тІаздаш дола илли.

Цул тІехьагІа сцена тІа дІаех ВЛКСМ XVIII съезда делегат доярка Закриева Лейла. Цун къахьегама сий долча наькъах лаьца дувцар хьахоз зале багІачарна художественно кийчдаьча сердала галетаца. Цига хьахьокхаш дар Лейлай толамаш гойташ дола cурташ хина на Іеш, цо дакъа лоацаш хиннача комсомола съездера сурташ а. Лейлас ше а дийцар цу съездах, цІаккха шийна дицлургдоацаш дег чу дессача цу съезде нов Л. И. Брежнева даьча къамьлах лаьца.

АргІанара дувцар да хьехархочун балха 47 шу дІаденнача школа, тІема ветеранах — исторе хьехархочох Теницкий Павел Артемовичах. ТІанхувш йоагІа тІехье коммунистически доггІйла йолаш хьалкхее гІерташ хьинаре къахьегаш дІадихьад Павел Артемовича уж хьамсара шераш. Зале дукха ба цо къахьегама наькъа тІа баьха кагирхой, дикка ха яха нах. Теницне сийна «Землянка» яха илли дІаоал цун дешархо хиннача, хІанз колхоза механизатор волча художественна самодеятельноста доакъошхочо Ерохин Петра.

Дукха дийцар цу сайрийна колхозхой МасаевгІар делалах лаьца. Цу дезала цІенда Іадалмуслима Хьусен баьцадаарий бригада бригадир ва. ТІехдика къахьегарца уих шерара план дикка тІехкхоачашъяьй цар. Хьата цун сесаг Іаьлий Аэни комсаш лелаеш я. Массехк шера тІехдика къахьегарца белгалъяьннай из. Станице лоархІаш а белаш а ба МасаевгІар дезал. ВорхІ бер да цар. ДоккхагІа дола бераш школа чакх а яьккха хІанз къахьегаш да. вІаьмагІа бараш дика дешаш, хоза оамал йолаш хилары школе белталбаьнна ба.

Кхы цхьаькха юртахочох лаьца а дийцар цу сайрене — Сийлахь - боккхача Даймехка тІема доакъошхочох, Цеча Седкъа шкн ордена кавалер волча Макерьев Александр Григорьевичах. Цо ше а дийцар ший тІема наькъах, тІема къизалах лаьца, кагирхой тІахьийхар машар лорабеш къовсам лоаттабе. вай Даьхе. вахар бахьан шоай са дІадена нах биц ца беш даиман дага лоаттабе.

Цу сайрено дакъа лоацаш хиннача лаьрхІа партех. Даьхенах лаьца стихаш йийшар, даькхар «Коталон Ди» яха илли.

Сайре чакхйоалаш къахьегаме тІехдика толамаш даькхачо юртахошта станични Совета Сийлен грамоташ дІаелар.

Цига даьхь лаьпараштa дуккхача хаина безаме дагалаттаргйолаш чакхъяьлар из сайре.

Е. ФАРНИЕВА.

КЕРДА КИНОФИЛЬМ
КАСТТА РЕСПУБЛИКА КИНОЭКРАНАШТА ХЬАХЬОКХАШ
хургда **«САВОЙИ» ЛОЧКЪАЯР»** яха керда художественни фильм.

«САВОЙИ» ЛОЧКЪАЯР» — иштта цІи йолаш да режиссера Дорман Вениамина даьккха цхьана оттадаь советско-болгаро-польски керда картина.

Цхьан хана Франце хиннай хоза товш йола **«Савойи»** яха цІи тилла провинци. Ха дІаяхай, провинци дІальша а дукха ха я, бакъда цун яр саша цІераш техк отелех, ресторанех, самолетех. Цу тайпара цІи йола цхьа самолет я **«САВОЙИ» ЛОЧКЪАЯР»** яхача фильма «турпал».

«Чечингкинопрокат».

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Дай — йоаной, шоана!»
9.35 — «МозагІа дар санна доала яха» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм, 4-гІа сери.
11.00 — «Музейски выставкаш залашкех гІолла». СССР-а художества академе залашкара. кхоачча художникий выставка.
11.30 — «Іуйранара почта» яха музыкальни программа.
12.00 — «Умалцleno» яха Іилма-популярни программа.
12.45 — Р. Щедрин. «Хамукъанe нагмаш».
13.00 — Хоккеях йола СССР-а чемпионат. ЦСКА — «Крылья Советов». Перерыве — «Спортлото» тираж а керадараш а.
15.15 — «Дешарей гІ».
16.00 — Мультфильмай программа.
16.30 — ДІалоех арфай квартете.
16.45 — «Дийнача хІамэй Дунен тІа».
17.45 — «Иллий-79».
18.15 — «9-гІа студи». Передача дІахь политически обозревателя В. С. Зорина. Спортивни программа.
19.15 — Футболах йола СССР чемпионат. «Зенит» — «Шахтер». 2-гІа тайм. Ленинградера передача.
20.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Киев) — СКА (Ростов-на-Дону). ШоллагІа тайм. Киевера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кинопанорама» Ииста-ьхча — керадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — Документальни фильмай программа.
9.40 — О. Тактакашвили произведенешкара концерт.
10.35 — «Эрсей къамьла».
11.05 — «Шахматни школа».
11.35 — 1979 шера Шушенскера гуйре. «Ленина Ленински новкъа гІолла» яхача Ерригсоюзни конференце а Красноярски крайна Советски литература денна а хьахьехьа.
12.15 — Илланш доах СССР халкъа артиста И. Петрова.
12.30 — «Саги закони». Телехьажархой писмашта дола жоапаш.
13.20 — «Кагирхой — эстраде». Концерт.
14.35 — «Виталий Закруткина вай» телевизионни документальни фильм.
15.05 — «Іилмии вахар».
15.35 — «Са хьеза» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. 1-гІа — 2-гІа сереш.
18.00 — «Тамашийна хоза кхо бос».
18.10 — Тверски край. Пушкина наькъашка гІолла. Іилман-популярни фильм.
19.00 — «Бохкама механизм эргаяьна тоаш бакъа». Кхалхетина коллективаша белгалдоал доашпаш.
19.05 — ЭЛОУ-АВТ хьалхераштa йола музыкальни программа.
19.35 — Документальни фильм.
20.00 — «Бийсе хьаькъала хийла шун, бераш!»
20.15 — «Саг. Лаьтта. Бесаенаш».
21.00 — П. И. Чайковский. Номер 2-гІа йола квартет.
21.30 — «Къаьна Тоиж лочкъаяьнар» яха художественни фильм.

4 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка е дІаотта!».
9.05 — Иллеш доах Эстонски ССР заслуженни артиста В. Кусмана. Фильм-концерт. (Таллин).
9.30 — «ГургалбеттІа сахьат».
10.00 — «Советски Союзе гІуллакх деш ва».
11.00 — «ЦІе зилар» яха мультфильм.
11.40 — Паччахьалкхен сибирски эрсий халкъа хора концерт.
12.30 — «Юрте сахьат».
13.20 — «Музыкальни киоск».
14.00 — «Оптимистически трагеди». СССР Паччахьалкхен академически ЗІамигача театра фильм-спектакль.
16.20 — «Кинонаьхьара клуб».
17.00 — «Дунен халахашта юкъера панорама».
17.20 — «Тха віагІа». Музыкальни программа.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — Рязански областа Шиловски района къахьегамхоица вІашагІкхетар.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ШерагІа тоа» яха эстрадна программа. Ииштеьхча — керадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Великъажарак иллеи» яха телевизионни документальни фильм.
9.30 — Иллеш доах технически книга деча Саратовски завода культура Дворецан халкъа мІаьха наькха академически хоровой капелла. Саратовера передача.
10.00 — «АБВГДейка».
10.30 — Ч. Айтматов. «Хьалхара хьехархо».
11.05 — «Іуйранара почта» яха музыкальни программа.
11.35 — «Біаргигушар — теша халадар».
12.35 — «Театральни афишана хьалхашка».
13.35 — «Дай-йоаной, шоана!».
14.05 — «Иллеш вахаре гІолла». Хьона иллиалархой Ерригсоюзни телевизионни конкурс.
15.10 — «Комсий гайдольхи йола балладаш» яха телевизионни документальни фильм.
15.40 — ГІулакхаш — кердадо лахар социализме дар». Экономика сиххае дегІайолаеро лоархІаме кхоачам ба. Передачи дІахь политически обозревателя А. А. Вознесенска.
16.40 — «Са хьеза» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм, 3-гІа сери.
19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Кайрат» (Алма-Ата). 2-гІа тайм.
18.45 — СССР-а оборона Министерства хьалхарча дьовхьерча оркестра концерт.
19.45 — Документальни фильм.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Вай кестаду Октябрь» (гІалгІай меттала).
21.00 — «Юха хьалийнача зами искусствох. ЙиъагІа передача.
21.40 — «Ший даьгча» яха телевизионни художественни фильм.

РАДИО

3 НОЯБРЬ

6.40 — Сийлахьча Октябра дола хьаьхегама совгІаташ (нохчий меттала).
6.55 — Ахараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Къонаш» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
10.20 — «Кагирхой творчество» Литературни передача (нохчий меттала).
11.00 — «Вай доттагІа Іалам» яха радиожурнал (эрсий меттала).
11.40 — «Литературни НохчГІалгІайче» (гІалгІай меттала).
14.00 — «Комсомол — из малх санна воаккха дог да». Радиопинолени (эрсий меттала).
14.50 — «Илли» — халкъа фольклора гаиз (эрсий меттала).
15.15 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
16.00 — «Керда обрядаш вахаре» (нохчий меттала).
16.20 — «Вошал доаха хьакъий жиараш» яхача шекланара (нохчий меттала).

4 НОЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана дуккаеза кицараш» (эрсий меттала).
11.15 — Сийлахьчи Октябрима дизза наьхагІа. «Бахаой дош гІуллакхаца чІоагІа да» (эрсий меттала).
11.30 — Октябрана хьалхарча социалистически яьхо хьалхалаттараштa дола концерт (эрсий меттала).
18.00 — «Къона тІехье» (нохчий меттала).
18.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
19.30 — «Наьцца доттагІал дараштa дола» концерт (гІалгІай меттала).

ХОАЛТАМ

Тахан республике гІоллеи Грозней кхаьла. цхьаццайолча моттигашка йоачан а йолаш. малхбузехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хилеи республике гІолла 3 градус шелалга ра 2 градус йІовхалга кхоачаш фегара температура хилеи тарлу. 4 ноябрера 7 ноябре кхаччалца морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а сихаш. 4 ноябре лоа а делхаш, бе-беча оагІорахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 1—6 градуси йийхача хана 6—11 градуси. 4—5 ноябре 0—5 градус шелал йолаш, 6—7 ноябре 0 +5 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Ноябрера экран

Грознерча а республикерча киноэкранаш тІа ноябрь бетта хьахьокхаш хургда художественни фильмаш:

«Шин гІулакхех йола массехк интервью». Фильма турпал Софико — журналистка. Цхьан газета письмий отделе болх беш я из. нахаца, цар гІулакхашца, йоаххоьашца вІхха гІулакх долаш я. Цкъа журналистка Софико дезале доккха халахетар хилар. Цун маро Арчила шийна чуменкъийлар дІаьлар цуига. Дукха хана дело маІача наха ниссел, цхьаккха хІамана царел тІехьа ца а буташ болх беш хьабоатІача къонахкъеи иттаьгІа шерашкарча вай кхалнаьхи нахарахи проблемехи дола дувцар да из.

Сценаре авторaш — Арсенишвили Заира, Ахвледиани Эрлом, Гогоберидзе Лана. Режиссер - постановщик — А. Гогоберидзе.

Арахийцад «Грузиифильм» киностуде.

«Савойи» лочкъаяр». Иштта цІи йолаш да режиссера Дорман Вениамина даьккха цхьана оттадаь советско - болгарско - польски керда картина.

Цхьан хана Франце хиннай хоза товш йола «Савойи» яха цІи тилла провинци. Ха дІаяхай. дукха ха я провинци дІальна хІаьта а цун яр санна цІераш техк отелех, ресторанех, комфортабельни самолетех. Цу тайпара цхьа самолет я «Савойи» лочкъаяр» яхача фильма «турпал».

«Са безам, са гІайгІа». Из эстара хьалха советски турецкии кинематографисташа цхьана оттаяь постановка я. «...Малав хоаш воацача, йирчача, къмата, бакъда хьаькъал долаш волча саго дехар ду хало цамогаш йола принцесса Ширин ерзверхья ше, цагахьа сени цун йиша царица Мехмена Бану. хІанз а Турце эстара хоазгІйола йоІ лоархІаш яр. шийга йите, яхаш. Иштта дІадолалу Ибрагимов Аждара «Са безам, са гІайгІа» яха керда фильм.

Фильме дакъа лоацаш ба боалаш бола советски кино актераш: Мирошниченко Ирина, Джигарханян Армен, Самойлов Владимир, Папанов Анатолий, Санаев Всеволод. Махмена Бану роль ловзаю — турецки кинон эстралеи цІи хеза йолча Тюркан Шорайн.

«Чоп» яха, сатирически кинокомеди (цу тайпара цІи йолча Михалков Сергей мотивешгІа). Цу фильма турпал Маховин (ловзаш вола актер Папанов Анатолий) Шийн берриге низ тІабахийта за махка гІа баха гІерташ хиннав. Дукха къахийгатуэ тІехьагІа Маховина дагалаьтар кхоачашвул — цунах Іилмай доктор хул. Цун тор жествин йолча хана доинхача шун тІа гулбелар керда хьахиннача «доктора» «мутІахьа» бараш. Хьаьшашна вар дукха ха йоацаш Маховина вайц хиина талант йоли журналист Проков. ХІетта дІаьхий цо тахан нах гулбэр тІехьара клиент хиннача «органнзаце» гІулакхаш гу чадоахаш йола фельетон.

Сценаре авторaш — Михалков Сергей Стефанович Александр, Режиссер-постановщик Стефанович Александр.

«Пхи сайре» яха керда фильм оттадаьд Володин Александра пхьегагІа Михалков Никитас. Сценаре авторaш — Адабашьян Александри Михалков Никитеи.

...Из, истори хиннад цхьан городе, цхьан улицагІа, шига дагІача цІеноех цхьан цІагІа. Из дІадоладеннад уж пхи сайре хилалеьа дукха хьолха, хІаьта хетаргахьа. кастта чакхдаргдолаш а дац... Уж вІаши безаш хиннаб нурийтта шу хьалха. Цо на фронте водаш ннкъаьакхав, бакъда цІавирга хьайжаьц. Из пунна ваповкнак дхалга-м дац из. Иштта кайденнид цун вахар. Цун роль ловзьер актер Любшин Станислав ва. Воккъа ир — Гурченко Людмила.

«Мосфильм» киностуде арахийнад.

«Капитана Врунгела керда хьовзамаш», цу тайпара цІи йолча А. Некрасова повестагІа йола кинокомеди «Победа» яхача яхта капитана Врунгела Іилман экспедици я. Капитан Врунгель — Пуговкин Михаил, капитана гІонча Кикнавидзе Зураб. Сценарий автор — Хмелик Александр. Режиссер — Васильев Геннадий. М. Горьке цІергІа киностуде.

«Са доттагІа дада Ваня». Догадомаца Балашов Иван Сергеевичах, ханна зІамига воашача, тІема ветеран волча цунах кхийттача 18 шу даьннича вашарски юртара университете деша отта Москве хенача гургий зІамигача сазашора. Гатагидзе Гиецаро тІехьагІа доикха доттагІал хинна дІаэтта цар хьоншал.

Сценаре автор — Жгенти Сулико. Режиссер — Квачадзе Валентин. «Грузияфильм» яхача студе арахийнад.

Дукхача советски фильмашца хьежа бетта репертуаре хургда «Жизнь и победа», «Только она», «Невинный», «Свет и тени молодости» яха доацол араяьара фильмаш.

Х. ТАЗУРКАЕВ.
Кинопроката НохчГІалгІай контора воккхагІволча редактор.

СПОРТИВНИ ХОАМАШ

КХЫ ЦХЬАЬКХА А СПОРТА МАСТЕР

Укх денашка городе Смоленске чакхъьлар «Урожай» общества Центральни Совета къаьст-къаьстача штангисташа юкъе хьалхара моттиг лакхара лаьаш. Цига дакъа лоацаш хиннача вай мехкахочо Маси Зайндс катохаш 130 килограмма хьалъургІа тотташ 155 килограмма айеш спорта мастера норма кхоачашйир.

Боккхийчарна юкъе Советски Союза хьалхе йоккхаш хургІолча цхьашна дакъа лаца из городе гулъеннача сборанга ва вай цхьаькха спорт смен а — СССР спорта мастер Магомадов Руслан.

Укх шакъа а цу плашко кийтвоьр ва цар тренер СССР спорта мастер Чапиков Валентина Дмитриевич.

ШОЛЛАГІА МОТТИГ

Город Туапсе хилар Кьилбаседа Кавказски машинашъа производственни коллективашта юкъе городах ловзара лаьаш. Цига дакъа лоацаш ир бархІ команда. царна юкъе Гудермес станиє локомотивни депо команда а йолаш. ТІагІергта къахьегарца гудермесхоша шоллагІа моттиг лаьккхар. хІаьта хьалхара моттиг ростовхошка кхаьчар. Цу цхьашна из команда кийчъяьр ва депо производственни гимнастика методист Карежев Арсен.

ЧЕМПИОНА ЦІИ

23 — 29 октябре Чехословакерча Банска-Быстрица яхача городе чакхъьлар социалистически мехкий Германиарча Инзий даю-дох хьалхара моттиг лаккхара лаьаш. Цига дакъа лоацаш хиннача вай мехкахочо, дуцен хаьлъашта юкъерча класса спорта мастеро Марган Хьусена чемпиона цІи яьккхар.

А. БЕК.

ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕ

Самардийнахьа Симферополе моттигерча «Таврица» геттара бехктокхаме ловзар чакхдоаккхаш шийна лоархІаме цхьа очко яькхир «Тереко» — 0:0. Тахнарча дийнахьа турнирия таблице 21-ча моттиге йоІаьньнмаале а, цІагІа дергдола тІеххьара шу вІашагІкхетар котйоалаш чакхдоакке чІадоагІача шера юха а хьалхарча лиге ловзара даха дог долаш я «Терек».

Кхыйола командаш цу дийнахьа иоайла иштта лайнай: «Факел» — СКА (Одесса) — 4:0. «Шинник» — «Нистру» — 0:0. «Динамо» — «Спартак» (Ивано-Франковск) — 0:0. «Металлист» — «Спартак» (Орджоникидзе) — 1:0. «Днепр» — «Кубань» — 2:1. «Металлург» — «Спартак» (Нальчик) — 1:0. «Звезда» — «Алга» — 4:2. «Уралмаш» — «Памир» — 1:0. «Кузбасс» — «Торпедо» 2:2. «Трактор» — «Колхозчи» — 2:1.

ТУРНИРИН ТАБЛИЦА

(3-ча ноябрага лаццаца)

Командаш	Л	К	Н	Э	Б	О
«Карпаты»	42	25	10	8	77—36	58
«Кубань»	44	21	12	11	67—42	54
«Шинник»	44	20	15	9	48—33	51
«Памир»	44	22	8	14	52—40	50
«Факел»	43	20	10	13	59—48	50
«Металлист»	44	19	9	16	41—42	47
«Уралмаш»	44	18	11	15	54—42	47
«Жальгирис»	42	18	10	14	55—47	46
«Металлург»	44	19	7	18	60—62	45
«Кузбасс»	44	17	10	17	47—48	44
«Днепр»	44	16	13	15	53—51	45
«Нистру»	44	16	14	14	47—45	44
«Спартак» Орд.	44	18	6	20	45—42	42
«Спартак» Ив.	44	16	10	18	46—46	42
«Торпедо»	44	15	15	14	40—40	42
СКА Од.	44	15	11	18	50—51	41
«Таврия»	44	15	10	19	49—58	40
«Спартак» Н.-Ф.	43	16	7	20	45—57	39
«Звезда»	44	15	9	20	42—53	39
«Трактор»	44	14	11	19	36—52	39
«Терек»	44	15	8	21	33—62	38
«Динамо»	44	15	8	21	51—56	38
«Колхозчи»	44	11	11	22	39—72	33
«Алга»	43	9	8	27	34—72	26

ФЕ ХИЛА

Наькъашкарча транспорта кхерамзлен Ерригсоюзни хьажар дІадоладелла. ПАП! ГЛОПАТ! ГЛОПАТ санно йола предприятеш хІанзале а кийчъеннай цу еригсоюзни мероприятена гаражашка плакаташ хьатъехкад, хьажаро деркІара дехар малагІаш да автомашинашка водительски состава дІахайтна.

ХІара водитело наькъан кодекс кхоачашдар ше дендархейта вар дикагІа чакхдаха деза. кІаьетта а хьажир долча юкъагІа.

Из замогр ле деканийла ба гІашлой а, хІана аьлча дукха аварешц хилара бехкебараш духхьал уж ба.

Горга кхаьча йоагІаш трамвай а йолаш трамвай наькъах вадда дехьа эккха лаьрхІад пенсионера В. П. Рубена. Цхьабакъда из дехаьчачинавоалле трамвай тІа а кхийтта вожаьча цунна цІа-тайпара човнаш яьй.

ГІашлочоа машин тІатехай викавода керттерча бухгалтера заместитела А. А. Танева. Цин доадахьарча «Запорожеца» Мира проспекте гІолле водаш Центральни рынкара ехке кхаьчача хоза наькъа тІера бІарг а баьнкха, хьалхашка гІолла тІехйоалаш лаьтта кхалсаг машиш тІатеха йожаьйн цига тІаьагІа лоза а яь больнице Іоыллай.

Хьаллха валара правилаш эстара воґиа тайпара толхаьй «Чечингколхозстрой» АТХ водитела Ш. А. Саламханова. Грознера Советске бодача наькъагІа водаш наькъа тІа нхерамe хІама дий а ца хьожаш хьалха эккха веннач из. Юха шин оагІорахьарча наькъа тІа вала ца а кхувш, дукъала йоагІача грузовой автомашина тІатехай цо ше тёхкаш хинна машин. Из хатар хиннача метте водитель веннав, шинна пассажир тайптайпара човнаш яь а йолаш больнице Іоыллав.

Велосипедиста машин тІатехай «Чечингстройтранс» АТХ доалахьарча МАЗ-500 яхача автомашина водитела М. И. Нинчвина. Ворча кетъя а йолаш больнице нихьав велосипедист.

ДІадахача кІирагІа (25 октябрера 1 ноябре кхаччалца) республика наькъашка 51 авари лаьй 5 саг ве а вуш, 13 сага човнаш а еш.

НГІАССР ГАИ.

Газета аргІан номер араяргья 7 ноябре.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

Газет арадувл шинарен, ерен, цюаттен деношка

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктокхаж секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаьэй — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-2404; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

СФ02343. «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6504.